

☞ Vepsän kielen paljaiden interrogatiivien indefiniittinen käyttö

HEINI KARJALAINEN

1 Johdanto

Artikkelini käsittelee vepsän kielen paljaiden interrogatiivien indefiniittistä käyttöä. Artikkelin käsikirjoitusversio on yksi väitöskirjani (Karjalainen 2016) neljästä osajulkaisusta. Väitöskirjani johdantoluku tarjoaa taustatietoa vepsän kielestä ja sen aiemasta kuvauksesta. Tässä artikkelissa osoitan, millaisissa lause- ja lausekerakenteissa paljaat interrogatiivit ovat vepsässä mahdollisia. Artikkelin jälkiosassa pohdin eri konteksteissa esiintyvien paljaiden interrogatiivien funktioiden yhdistäviä tekijöitä ja hahmottelen vepsän paljaiden interrogatiivien funktioiden distribuutiota indefiniittipronominien implikationaalisella kartalla (ks. Haspelmath 1997: 4; Hienonen 2010).

Tutkimuksen käsitteistö koostuu sekä komparatiivisista käsitteistä että deskriptiivisistä kategorioista. Vertailevissa osuuksissa käytän hyväkseni komparatiivisia käsitteitä, sillä deskriptiivisten kategorioiden kieltenvälinen vertailu ei ole mahdollista (Haspelmath 2010: 663–665). Termi *paljaat interrogatiivit* on käännökseni termistä *bare interrogatives*, jolla tarkoitetaan interrogatiivipronominien kanssa muodollisesti identtisiä indefiniittipronomineja (ks. Haspelmath 1997: 170–171). En puhu artikkelissa interrogatiivien indefiniittisestä käytöstä, sillä se johtaisi harhaan. Kuten moni tutkija nykyään uskoo, muodot ovat alun alkaenkin olleet monimerkityksisiä tai -funktioisia (ks. Forsberg 1995: 39–40; Haspelmath 1997: 174–175).

Formaalisti määriteltynä tutkimukseni tarkastelukohteena ovat pronominit. Perinteinen etymologinen määritelmä termille *pronomini* kattaa nimensä mukaisesti vain pro-nominit, mutta tässä artikkelissa viitataan termillä myös muihin vepsän prosanoihin eli proadverbeihin ja proadjektiiveihin. Funktionaalisesti määriteltynä tarkastelen tutkimuksessa paljaiden interrogatiivien indefiniittistä käyttöä eli indefiniittisen referenssin ilmaisua. Semanttisen kartan avulla funktioiden välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia voidaan kuvata geometrisesti. Semanttisia karttoja voidaan kutsua myös implikationaalisiksi, sillä karttojen voidaan ajatella kuvaavan myös implikationaalisia universaaleja.

Indefiniittipronominit esiintyvät kielissä aina sarjoina, jotka koostuvat ontologisiin peruskategorioihin viittaavien indefiniittipronominien joukoista. Sarjat ilmaisevat erilaisia funktioita. Suurin osa indefiniittipronominien sarjoista on multifunktionaalisia,

eli niitä käytetään ilmaisemaan useampaa kuin yhtä funktiota. Sarjat voivat olla implikaationaalisella kartalla keskenään osin tai kokonaan päällekkäisiä. (Haspelmath 1997: 58–64.)

Vepsän kielessä tunnuksiset indefiniittipronomit muodostuvat tyypillisesti interrogatiivivartalosta ja indefiniittisyyden tunnuksesta, joka voi olla joko affiksi tai partikkelikieli (Hienonen 2010). Jokainen interrogatiivivartalo edustaa yhtä niin sanotuista ontologisista kategorioista (Haspelmath 1997: 21, 29–31). Tämä on esitetty taulukossa 1. Tutkimuksen aiheena olevat paljaat interrogatiivit ovat siis muodollisesti identtisiä interrogatiivipronominien ja tunnuksisten indefiniittipronominien interrogatiivivartaloitten kanssa.

Taulukko 1.

Tutkimusjoukkoon kuuluvat pronominit ja niiden edustamat ontologiset kategoriat.

Pronomini	Ontologinen kategoria
<i>ken</i> 'kuka'	Ihminen, identiteetti (<i>Person</i>)
<i>mi, mitte</i> 'mikä'	Muu olio, kategoria (<i>Thing</i>)
<i>kus/miš</i> 'missä'	Paikka (<i>Place</i>)
<i>konz</i> 'milloin'	Aika (<i>Time</i>)
<i>kut/mit</i> 'miten'	Tapa (<i>Manner</i>)
<i>kuverz</i> 'kuinka paljon'	Määrä (<i>Amount</i>)

Hypoteesina voisi esittää, että paljaat interrogatiivit olisivat syntyneet diakronisesti indefiniittisyyden tunnukseensa menettäneistä indefiniittipronomineista. Oletus on nykytiedon valossa hylättävä, sillä sen tueksi ei ole löytynyt evidenssiä. Maailman kielistä ei ole vielä tähän mennessä löydetty tapauksia, joissa indefiniittisyyden tunnus olisi ajan myötä redusoitunut nollaksi. Paljaat interrogatiivit eivät myöskään näytä syntyneen mitenkään sattumalta tai olevan erityisen alttiita muutokselle. (Haspelmath 1997: 27, 170–175.)

Typologisten seikkojen valossa näyttää ilmeiseltä, että kyseessä on pikemminkin systemaattinen polysemia kuin satunnainen homonymia. Systemaattista polysemiaa puoltavat myös monet interrogatiivien ja indefiniittien synkroniset funktionaaliset samankaltaisuudet, esimerkiksi yhteinen merkityspiirre *epätietoisuus* (*ignorance*) (Haspelmath 1997: 175) eli niin sanottu *informaatioaukko* (*information gap*) (Bhat 2004: 227). Lausetasolla interrogatiivien ja indefiniittien merkitykset eivät ole yleensä epäselviä, vaan pronominit ovat merkitykseltään selvästi joko interrogatiivisia tai indefiniittisiä. Interrogatiivinen ja indefiniittinen käyttö erotetaan yleensä syntaktisin tai prosodisin keinoin, esimerkiksi erilaisen sanajärjestyksen, kysymyspartikkelin tai intonaation avulla. (Haspelmath 1997: 170–175.)

Interrogatiivien kanssa identtisiä indefiniittejä voidaan pitää interrogatiivipronomineista nollajohdettuina (termistä *nollajohto* ks. ISK 2004 § 171). Päinvastainen johdantamissuunta olisi epätodennäköinen, sillä indefiniittipronomit ovat typologisesti

yleensä tunnusmerkkisempi kategoria kuin interrogatiivipronominit. (Haspelmath 1997: 27.) Interrogatiivinen funktio on pronomineilla aina primäärinen ja indefiniittinen sekundäärinen. Interrogatiivipronomini voi kadottaa indefiniittisen funktion, mutta päinvastaisia tapauksia ei tunneta. Interrogatiivipronominit kuuluvat kielen hitaimmin muuttuviin elementteihin, mutta indefiniittipronominien järjestelmä on yksi nopeimmin muuttuvista kategorioista. (Mts. 174–176.) Itämerensuomalaisissa kielissä paljaat interrogatiivit edustavat kielten kronologisesti vanhinta indefiniittipronominien tyyppiä (Alvre 1982: 46).

Artikkelini käsittelee seuraavia kysymyksiä:

- (1) Missä vepsän lause- ja lausekerakenteissa voidaan käyttää paljaita interrogatiiveja indefiniittisinä?
- (2) Kuinka yleistä tai harvinaista käyttö on eri aineistoissa ja eri lause- ja lausekerakenteissa, kun rakenteita verrataan tunnuksellisten muotojen käyttöön?
- (3) Mitä yhtäläisyyksiä ja eroja vepsän kielen paljaiden interrogatiivien indefiniittisellä käytöllä on verrattuna venäjään ja vepsän lähisukukieliin, erityisesti suomeen?
- (4) Mikä yhdistää semanttisesti niitä lause- ja lausekerakenteita, joissa vepsässä käytetään paljaita interrogatiiveja?
- (5) Muodostavatko vepsän paljaat interrogatiivit oman indefiniittipronominien sarjansa, jolla on oma distribuutiossa indefiniittipronominien funktioita kuvaavalla semanttisella kartalla?

Olen käyttänyt tutkimuksen apuna monia typologisen kielentutkimuksen havain-toja ja tutkimustuloksia. Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena on täydentää vepsän peruskieliopin toistaiseksi puutteellista kuvausta yhden kategorian osalta.

2 Aineisto

Artikkelin aineisto koostuu kaikkiaan 2 483 lause-esiintymästä, jotka sisältävät erilaisia indefiniittisyyttä ilmaisevia pronomineja. Poimituista tapauksista 454 (18,3 %) on indefiniittisesti käytettyjä paljaita interrogatiiveja eli esiintyy ilman indefiniittisyyden tunnusta. Osuus vaihtelee lähteittäin jopa 10 ja 39 prosentin välillä. Vaihteluun vaikuttavat ensisijaisesti kielenäytteen sisältämät lauserakenteet ja kerronnan laji, eivät niinkään aineiston ikä, tyyppi tai murrealue. Esimerkiksi samaa aikakautta ja murrealuetta edustavissa kokoelmissa *Näytteitä etelävepsästä 1* ja *Näytteitä etelävepsästä 2* (Kettunen 1920; Kettunen 1925) paljaiden interrogatiivien osuudet ovat 39 % ja 17 %.

Aineistooni kuuluu sekä uudempaa että vanhempaa vepsää, kirjallisia näytteitä ja keskusteluaineistoja, eri murrealueiden kieltä sekä kvalitatiivisella pronominitestillä koottuja lause-esiintymiä. Vanhojen murrenäytteiden ja uuden puhekielisen aineiston mukanaolo on ollut ensisijaista, sillä muotojen monifunktioisuus ja funktioiden samanaikaisuus on erityisen selvää juuri puhuttua kieltä tutkittaessa (ks. Forsberg 1995: 40).

Vanhat murre-esimerkit olen poiminut seitsemästä eri kielenäytekokoelmasta: Kettunen 1920 ja 1925, Kettunen & Siro 1935, Lönnrot 2002, Setälä ja Kala 1951, Sovi-

järvi ja Peltola 1982 sekä Zajceva ja Mullonen 1969. Muutamia tapauksia olen poiminut myös *Vepsän murteiden lauseopillisesta tutkimuksesta* (Kettunen 1943). Teksteinä julkaistut näytteet soveltuvat erinomaisesti tutkimusaineistoksi, sillä ne edustavat puhutun kielen litteraatteina oman aikakautensa aitoa puhekieltä. Aineistoa on kaikilta vepsän päämurrealueilta, pohjois-, keski- ja etelävepsästä, ja tekstit ovat peräisin 1800-luvun loppupuoliskolta 1900-luvun puolivälin tienoille. Olen karkeistanut ja yhdenmukaistanut murre-esimerkkien transkriptiota. Yhdenmukaistamisen perustana olen pitänyt nykyvepsän kirjakielen mukaista ortografiaa, mutta muuten olen säilyttänyt murteellisuudet. Olen pyrkinyt artikkelin kaikkien esimerkkilauseiden käännoksissä niin sananmukaiseen ja vepsän rakenteiden mukaiseen käännokseen, kuin suomen kielen rakenne on mahdollistanut.

Olen kerännyt, äänittänyt ja litteroinut itse uutta vepsänkielistä aineistoa. Ensimmäiset haastattelut olen nauhoittanut Leningradin oblastin Ojatin keskivepsäläisalueella kesällä 2009. Vuoden 2011 nauhoitukset olen tallentanut Petroskoissa sekä pohjoisvepsäläisissä Šoutar’vin ja Kaleigin kylissä. Vuoden 2014 materiaali on peräisin kenttätyömatkaltani Vologdan oblastin itäisiin keskivepsäläiskyliin Pondalaan ja Pžariin.

Kirjoitettua ja standardoitua nykyvepsää edustavat tässä tutkimuksessa Vepsän kielen korpuksesta (= Korpus) poimitut tapaukset, joista useimmat ovat *Kodima*-lehdestä ja Uuden testamentin vepsännöksestä *Uz’ Zavet*. Olen poiminut korpuksesta myös jonkin verran murre-esiintymiä. Korpuksen käytettävyyteen ovat vaikuttaneet muutamien tekniset ongelmat. Lemmatisointi on korpuksesta toisinaan epätarkkaa, ja alkuperäisteksteissä esiintyvät suffiksit tai partikkelit saattavat puuttua kokonaan. Joidenkin morfeemien alkuperäistä järjestystä on korpuksesta muutettu, millä on ilmeisesti pyritty yhdenmukaisuuteen standardoidun nykykirjakielen kanssa.

Kvalitatiivista aineistoa tutkimukseen olen kerännyt pronominiinien elisitointitestillä kenttätyömatkalla kesällä 2014. Siihen vastasi seitsemän informanttia. Testi koostuu laatimistani 54 esimerkkilauseesta, jotka edustavat eri konteksteja ja funktioita. Lause-tyyppien valinta perustui etukäteishypoteeseilleni, jotka olivat syntyneet tutkimuskirjallisuutta lukiessani (esim. Haspelmath 1997; Tretjakova 2009; Forsberg 1995) ja aiempia vepsäläisaineistoja analysoidessani. Petroskoin valtionyliopiston vepsän kielen lehtori Oľga Žukova tarkisti testilauseiden kieliasun. Testi on muodoltaan lauseiden täydennystehtävä, ja informanttien tehtävänä oli pohtia erilaisten pronominiinien sopivuutta lauseiden aukkoihin. Tarjotuissa pronominivaihtoehdoissa esiintyi aina sama pronomini, johon liittyneet suffiksit tai partikkelit varioivat, ja useimmiten tarjolla oli myös tunnuksen paljas interrogatiivi. Vastausvaihtoehtoja oli useita, sillä pronomini-sarjat ovat todellisuudessaakin funktioiltaan osin päällekkäisiä. Myös koehenkilön keksimät uudenlaiset variantit ja muodot olen hyväksynyt. Testin ongelmana voidaan pitää sitä, että toteutustapa saattoi rajata joitakin pronomini-sarjoja testin ulkopuolelle. Osa odotuksenvastaisista sarjoista oli kuitenkin pakko rajata käytännön syistä pois, sillä jo tällaisenaan yhdeltä vastaajalta kului testin läpikäymiseen jopa pari tuntia.

Testin perusteella vepsän kirjakieltä hallitsevien informanttien pronomini-sarjojen variaatio ja monifunktioisuus oli selvästi pienempää kuin sellaisilla murteiden puhujilla, joille kirjallisen vepsän käyttö oli vierasta. Standardoiduissa kielissä esiintyvään

variaatioon vaikuttaa aina myös se, miten puhujat ovat sisäistäneet kielen normit (Kun-
nas 2007: 83–84). Vepsän kirjakielen vaikutuspiirissä elävien näkökulma kieleen on toi-
sinaan korostetun normatiivinen. Toisaalta ne puhujat, jotka eivät käytä vepsää kirjal-
lisesti, saattavat olla tottumattomia tarkastelemaan omaa kieltään abstraktilla tasolla.

3 Kontekstit, joissa vepsän paljaat interrogatiivit voivat esiintyä indefiniittisinä

Olen erotellut tutkimuksessa yhdeksän erilaista lause- ja lausekeyhteyttä, joissa vepsän
paljaat interrogatiivit voivat esiintyä indefiniittisinä. Tyypittelyyn olen ottanut mallia
osin Forsbergilta (1995), Tretjakovalta (2009) ja Haspelmathilta (1997). Tutkimuksen
ulkopuolelle olen rajannut pronominiin relatiivisen ja interrogatiivisen käytön lisäksi
huudahduslauseet sekä tapaukset, joissa pronominiin liittyy indefiniittisyyden tunnus
taht 'tahansa', *melhez* 'hyvänsä' tai *putub* 'sattuu'. Näistä jälkimmäisiä olen käsitellyt toi-
saalla (Hienonen 2010). Paljaiden interrogatiivien tyypittelyni on seuraava:

- (1) paljaiden interrogatiivien moninkertainen, partitiivinen käyttö
- (2) lausekkeet, joita yhdistää disjunkttiivinen konjunktio *ili, libo* tai *vai*
- (3) vertailevan konjunktin *aniku, ani kuti, kut, kuti, mi* tai *ku* sisältävät lauseet ja lausekkeet
- (4) partikkelin *hot* sisältävät rakenteet
- (5) kysymyspartikkelilla *-ik* muodostetut kysymyslauseet
- (6) konjunktin *jesli, ku* tai *konz* sisältävät temporaaliset ja konditionaaliset sivu-
lauseet
- (7) modaaliset eksistentiaali- ja possessiivilauseet
- (8) imperatiivilauseet
- (9) erilaiset lause-, lauseke- ja sanatason kiellot.

Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen jokaista yhdeksää syntaktista yhteyttä erikseen ja
kerron tärkeimmistä havainnoista, jotka koskevat näissä yhteyksissä esiintyviä paljaita
interrogatiiveja.

3.1 Paljaiden interrogatiivien moninkertainen partitiivinen käyttö

Ensimmäinen käyttökonteksti, jossa paljaita interrogatiiveja käytetään vepsässä inde-
finiittisesti, on niin sanottu paljaiden interrogatiivien moninkertainen partitiivinen
käyttö (*the multiple partitive use of bare interrogatives*). Partitiivisella tarkoitetaan tässä
sellaista viittaussuhdetta, jossa ilmauksen sisältämä pronomini tai pronominit viittaa-
vat kontekstuaalisesti annetun suuremman joukon osajoukkoon. Moninkertaisuus tar-
koittaa sitä, että paljas interrogatiivi esiintyy rakenteessa yhdessä ainakin toisen pal-
jaan interrogatiivin kanssa. (Haspelmath 1997: 177–178.)

Paljaiden interrogatiivien moninkertainen partitiivinen käyttö on maailman kie-
lissä yleisempää kuin niiden muut indefiniittiset käyttötavat. Rakenne on tavallinen

myös suomen kielessä (ks. esim. Forsberg 1995: 42–45; ISK 2004 § 761; Setälä 1973: 93; Tuomikoski 1969: 35). Käyttötapa tunnetaan myös esimerkiksi venäjässä, mansissa, saamessa ja unkarissa sekä virossa, vatjassa ja inkeroisessa (Alvre 1982: 46; Forsberg 1995: 41; Haspelmath 1997: 177–178; Ojansuu 1922: 95).

Paljaiden interrogatiivien moninkertainen partitiivinen käyttö jakautuu Haspelmathin (1997: 177–178) mukaan rakenteellisesti kolmeen tyyppiin. Ensimmäisessä tyypissä paljas interrogatiivi esiintyy yhdessä ainakin toisen samanlaisen ja paralleelisessa rinnasteisessa lauseessa olevan paljaan interrogatiivin kanssa. Kukin paljas interrogatiivi viittaa kontekstuaalisesti annetun ja suuremman joukon osajoukkoon: *Tuuli puhaltaa milloin lännestä, milloin idästä*. Toisessa tyypissä moninkertainen partitiivinen indefiniittipronomini ei ole lauseen itsenäinen elementti, kuten edellä, vaan eräänlainen toisen, semanttisesti monikollisen lausekkeen epäjatkuva määrite, kuten seuraavasta unkarinkielisestä esimerkistä (esim. 1) nähdään.

- (1) *Az ország-á-ban lak-ó embere-k, ki*
 Tuo maa-3SG-INE asua-PTCP ihminen-PL kuka
kocsi-n, ki szekére-n hoz-t-ák a temérdek
 vaunu-SUP kuka karry-SUP tuoda-IMPF-3PL DEF paljon
tülkö-t.
 torvi-ACC

’Tuossa maassa asuvat ihmiset toivat lukemattomia torvia, kuka karryillä, kuka vaunuilla.’ (Haspelmath 1997: 178.)

Rakenteellisesti lauseet muistuttavat kysymyslauseita, ja indefiniittinen tulkinta syntyy vasta toisen rinnasteisen lauseen myötä (Forsberg 1995: 42).

Tutkimuksen aineiston perusteella kahden samanlaisen paljaan interrogatiivin moninkertainen käyttö on vepsän kielessä hyvin tavallista (yhteensä 63 tapausta). Tapausjoukossa esiintyy kumpaakin kahta edellä mainittua tyyppiä, lauseen itsenäisenä elementtinä esiintyviä pronomineja (esim. 2) ja toisen lauseen epäjatkuvana määritteenä esiintyviä pronomineja (esim. 3).

- (2) *Ka kuna g'aug koske-b, kuna ii.*
 Ja minne jalka koskea-3SG, minne NEG.3SG

’Ja minne jalka koskee, minne ei.’ (Zajceva & Mullonen 1969: 117.)

- (3) *Nene-d lapse-d, ken kezerda-b, ken mi-n*
 Nämä-PL lapsi-PL kuka kehrätä-3SG kuka mikä-GEN
tego-b, ken mi-špäa palaaže-n sa-b, ken
 tehdä-3SG kuka mikä-ELA palanen-GEN saada-3SG kuka
kromaaže-n sa-b.
 kannikka-GEN saada3SG

'Nämä lapset, kuka kehää, kuka mitäkin tekee, kuka mistäkin palasen saa, kuka kannikan saa.' (Kettunen 1920: 11.)

Rakennetta tavataan yhtä lailla vanhoissa ja uusissa lähteissä ja niin murrenäytteissä (esim. 4), haastatteluissa kuin vepsän kirjakielessäkin (esim. 5).

- (4) *Käel-i-mei* *neci-le* *järve-le,* ***konz jougei,*** ***konz***
 kävellä-IMPF-1PL se-ALL järvi-ALL milloin jalka.PL.ADE milloin
velosipedo-i-l'.
 polkupyörä-PL-ADE

'Kävelimme sille järvelle, milloin jalan, milloin polkupyörillä.' (Korpus *Jazyk i narod: teksty i komentarii* 2002: 88–89.)

- (5) *Hö* *to-ba* *satus-t:* ***ken sada,*** ***ken*** *kuz'kümmne,*
 he tuoda-3PL sato-PTV kuka sata kuka kuusikymmentä
ken *koumekümmne* *jüvä-d.*
 kuka kolmekymmentä jyvä-PTV

'He tuovat sataa: kuka sata, kuka kuusikymmentä, kuka kolmekymmentä jyvää.' (Korpus *Uz' Zavet* 2006: 32–33.)

Predikaattiverbi esiintyy rinnasteisista lauseista tyypillisesti vain toisessa lauseessa (esim. 6).

- (6) ***Ken*** *kaks' klassa-d* ***konči,*** ***ken*** *pol' vo-t.*
 kuka kaksi luokka-PTV päättää.IMPF.3SG kuka puoli vuosi-PTV

'Kuka päätti kaksi luokkaa, kuka puoli vuotta.' (Haastattelu 2014.)

Rakenteelle on tunnusmerkistä se, että rinnasteisissa lauseissa esiintyvät pronominit ovat samassa sijamuodossa (esim. 7). Pronominiin voi harvinaisemmin liittyä myös partikkeli *-gi* (esim. 7) tai jokin indefiniittinen suffiksi.

- (7) ***Ke-lle*** *suur', ke-lle-gi* *pen', ke-lle-gi* *suur',*
 Kuka-ALL suuri kuka-ALL-PTCL pieni kuka-ALL-PTCL suuri
ke-lle-gi *pen, ii* *sättu.*
 kuka-ALL-PTCL pieni NEG.3SG sopia.CNG

'Kenelle [on] suuri, kenelle pieni, kenelle suuri, kenelle pieni, ei sovi [kenelle-kään].' (Korpus *Vepsskie narodnye skazki* 1996: 34–51.)

Paljaiden interrogatiivien lisäksi lauserakenteessa tulevat kyseeseen myös muut pronominit, esimerkiksi *eraz* 'eräs, joku, toinen, muu' (esim. 8) tai *toine* 'toinen'.

- (8) *Eras-i-le tule-b čoma, eras-i-le tule-b ii čoma.*
 joku-PL-ALL tulla-3SG hyvä joku-PL-ALL tulla-3SG NEG hyvä

’Joillekin tulee hyvä, joillekin ei tule hyvä.’ (Haastattelu 2014).

Kolmannessa rakenteellisessa tyyppissä kahta eri paljasta interrogatiivia käytetään lauseen epäitsenäisinä jäseninä. Tässä tyyppissä ei esiinny kahta tai useampaa paralleelia rinnakkaista lausetta, kuten edellä, mutta syntyvä merkitys on sama. (Haspelmath 1997: 178–179.) Lause on usein funktioltaan relatiivinen, jolloin vain toinen lauseiden sanoista kuuluu indefiniittisen käytön piiriin (Forsberg 1995: 45).

Tämäkin tyyppi on hyvin yleinen, ja sitä tavataan esimerkiksi venäjässä, suomessa, vepsässä, virossa, vatjassa, varsinaiskarjalassa, livvissä ja inkeroisessa sekä saamessa ja unkarissa (Alvre 1982: 46–49; Forsberg 1995: 44–45; Hakulinen & Karlsson 1979: 589; Haspelmath 1997: 178–179; Setälä 1973: 93; ISK 2004 § 761). Pronominiin liittyy suomessa yleensä liitepartikkeli *-kin* ja virossa *-gi*. Vatjassa, vepsässä ja karjalassa pronomini esiintyy Alvren (mp.) mukaan tavallisesti ilman partikkelia, ja inkeroisessa joko partikkelin *-kki* kanssa tai ilman.

Aineiston perusteella tämä kahden eri paljaan interrogatiivin muodostama rakenne on vepsän kielessä hyvin tyyppillinen (yhteensä 55 tapausta). Rakennetta esiintyi niin vanhoissa kuin uusissakin näytteissä puhekielestä kirjakieleen (esim. 9). Myös pronominitestin kaikille informanteille rakenne oli tuttu.

- (9) *Konz tö kaik pagene-t, ken kuna, i jäta-t*
 kun te kaikki paeta-2PL kuka minne ja jättää-2PL
min-dai üksnäin.
 minä-PTV yksin.1SG

’Kun te kaikki pakenette, kuka minnekin, ja jätätte minut yksinäni.’ (Korpus Uz’ Zavet 2006: 252.)

Tapauksista *-gi*-liitepartikkelillisiä muotoja oli peräti neljäsosa (14/55 lausetta). Pronominitestin seitsemästä vastaajasta kuusi piti liitepartikkelitonta muotoa sopivana lauseeseen Q30 ja yhtä moni liitepartikkelillista muotoa (esim. 10). Liitepartikkeli sijoittuu vepsässä yleensä pronomineista ensimmäiseen (esim. 10), toisin kuin esimerkiksi suomessa. Liitepartikkeli voi harvinaisesti liittyä myös jälkimmäiseen pronominiin (esim. 11).

- (10) *Kaik ištu-i-ba, ken ~ ken-gi kus.*
 kaikki istua-IMPf-3PL kuka ~ kuka-PTCL missä

’Kaikki istuivat, kuka missäkin.’ (Pronominitesti: Q30.)

- (11) *Da, möst näge-d, kene-n kuna-gi laps-ii-d möst*
 Ja, taas nähdä-2SG kuka-GEN minne-PTCL lapsi-PL-PTV taas

raffaz-he päst-ii-maa.
kansa-ILL päästää-IMPF-1PL

'Ja, taas näetkös, päästimme lapset taas ihmisiin, kenet minnekin.' (Kettunen 1920: 14.)

3.2 Lausekkeet, joita yhdistää disjunkttiivinen konjunktio *ili*, *libo* tai *vai*

Vepsässä paljaita interrogatiiveja voidaan käyttää myös lausekkeissa, joita yhdistää jokin disjunkttiivinen konjunktio ja jotka esitetään vaihtoehdoksi edeltävälle lausekkeelle. Lause itsessään voi olla vepsässä joko kieltolause, imperatiivilause tai myönteinen väitelause. Vastaava käyttötapa tunnetaan myös esimerkiksi suomen murteissa ja venäjässä (Forsberg 1995: 62–66; Tretjakova 2009: 137–138).

Vepsässä lausekkeita yhdistävänä disjunkttiivisena konjunktiona toimii *ili* (esim. 12), *libo* (esim. 13) tai *vai*.

(12) *King-i-d ili mičč-i-d ole-nd ei.*
kenkä-PL-PTV tai mikä-PL-PTV olla-PTCP NEG.3SG

'Kenkiä tai mitään ei ollut.' (Haastattelu 2014.)

(13) *Libu-da pida-b kuuz-he da kac-ta ei-ik*
kiivetä-INF pitää-3SG kuusi-ILL ja katsoa-INF NEG.3SG-Q
kus nägu lämäs-t libo mi-da.
missä näkyä.CNG tuli-PTV tai mikä-PTV

'Pitää kiivetä kuuseen ja katsoa, eikö missään näy tulta tai jotain.' (Sovijärvi & Peltola 1982: 8.)

Aineiston perusteella disjunkttiivisten konjunktoiden yhdistämissä lausekkeissa paljaita interrogatiiveja tyypillisempiä ovat kuitenkin *-ni-* (esim. 14), *-se-* tai *-nibud'* (esim. 15) -tunnuksiset indefiniittipronominit.

(14) *huba-le sija-le aja-b, perzopoliško-le ili*
huono-ALL paikka-ALL ajaa-3SG takapuoli-ALL tai
kuna-ni.
minne-INDEF

'huonoon paikkaan tulee, takapuolelle tai jonnekin.' (Zajceva & Mullonen 1969: 281.)

(15) *mina sili žäri-n mi-da-ni liha-d libo*
minä sinä.ALL paistaa-1SG mikä-PTV-INDEF liha-PTV tai

mi-da-nibud' *siġa*
mikä-PTV-INDEF siellä

'minä paistan sinulle jotakin lihaa tai jotakin siellä' (Sovijärvi & Peltola 1982: 144).

Myös pronominitestin perusteella tunnuksiset muodot ovat rakenteessa tyypillisempiä kuin paljaat interrogatiivit. Esimerkiksi seuraavaan testilauseeseen paljaan interrogatiivin (esim. 16) valitsi vain neljä informanttia, mutta *-se*-suffiksillisen kuusi, *-ni*-suffiksillisen kuusi ja *-nibud'*-suffiksillisen kuusi informanttia.

(16) *Pane nene-d haugo-d pino-ho libo kuna.*
panna.IMP.2SG ne-PL halko-PL pino-ILL tai minne

'Pane ne halot pinoon tai jonnekin.' (Pronominitesti: Q22.)

3.3 Vertailevan konjunktion *aniku*, *ani kuti*, *kut*, *kuti* tai *mi/ku* sisältävät lauseet ja lausekkeet

Paljaat interrogatiivit voivat esiintyä vepsässä myös konjunktion *aniku*, *ani kuti*, *kut*, *kuti*, *mi* tai *ku* sisältävissä vertailulauseissa tai -lausekkeissa. Myös suomen itäisissä murteissa tunnetaan paljaiden interrogatiivien käyttö vastaavissa *kuin*-konjunktion sisältävissä lauseissa tai lausekkeissa (Forsberg 1995: 60). Venäjässä vastaavia rakenteita ovat vertailevan konjunktion *budto*, *točno* tai *slovno* sisältävät sivulauseet (ks. Tretjakova 2009: 138–139). Suomessa *kuin*-rakenne esiintyy joko komparatiivin tai muun vertailu- tai suhteutussanan täydennyksenä, adjektiivin perusasteen määritteenä, ilman edeltävää vertailu- tai suhteutussanaa tai joidenkin verbien täydennyksenä. Rakenne on yleensä elliptinen, sillä siinä esitetään vain verrattavasta eroava, kontrastoitava osa ja siitä puuttuu yleensä finiittiverbi. (Forsberg 1995: 60; ISK 2004 § 624, § 819, § 1172–1174.)

Aineiston perusteella vertailulauseet ja -lausekkeet ovat vepsässä ylipäätään harvinaisia. Esimerkiksi adjektiivin perusasteeseen liittyvän 'kuin'-rakenteen määritteenä toimivia indefiniittisiä pronomineja ei aineistosta löytynyt lainkaan. Komparatiivimuodon *-mb* täydennyksinä ei käytetä vepsässä yleensä paljaita interrogatiiveja. Esimerkiksi pronominitestin informanteista jokainen liitti seuraavan lauseen pronominiin jonkin indefiniittisyyden tunnuksen (esim. 17):

(17) *Petroskoi-š sä om tämbei pare-mb mi*
Petroskoi-INE sää olla.3SG tänään hyvä-COMP kuin
kus-ni ~ kus-se *Venäma-l.*
missä-INDEF ~ missä-INDEF Venäjä-ADE

'Petroskoissa sää on tänään parempi kuin missään Venäjällä.' (Pronominitesti: Q49.)

Seuraavassa lauseessa¹ konjunktio *kut* esiintyy yhdessä vertailevan adverbien *muga* 'samoin, niin' kanssa ja pronomini toimii indefiniittisenä tarkenteena. Tähän lauseeseen paljaan interrogatiivin (esim. 18) valitsi pronominitestin informanteista viisi, se-tunnuksisen muodon kuusi ja *-ni*-tunnuksisen kolme.

- (18) *Muga kut mičče-d huba-d heinä-d kera-tas*
niin kuin mikä-PL huono-PL heinä-PL kerätä-PASS
i polt-tas, ninga linne-b nece-n miru-n
ja polttaa-PASS niin olla.FUT-3SG tämä-GEN maailma-GEN
lopu-s.
loppu-INE

'Niin kuin jotkut huonot heinät kerätään ja poltetaan, niin tapahtuu tämän maailman lopussa.' (Pronominitesti: Q52.)

Seuraavissa lauseissa (esim. 19–20) paljas interrogatiivi esiintyy indefiniittisenä tarkenteena ilman edeltävää vertailu- tai suhteutussanaa. Informantit hyväksyivät lauseisiin *-ni*- ja *-se*-tunnuksisten muotojen ohella myös paljaita interrogatiiveja.

- (19) *Nene-d openika-d o-ma kuti mičče-d hagopä-d.*
nämä-PL oppilas-PL olla-3PL kuin mikä-PL typerys-PL

'Nämä oppilaat ovat kuin mitkään typerykset!' (Pronominitesti: Q50.)

- (20) *Lapse-d jokse-ndel-i-ba kuti mičče-d lävä-späi*
lapsi-PL juosta-FREQ-IMPF-3PL kuin mikä-PL navetta-ELA
päst-tud lehmä-iže-d.
päästää-PASS.PTCP lehmä-DIM-PL

'Lapset juoksentelivät kuin mitkään navetasta päästetyt lehmät.' (Pronominitesti: Q51.)

Seuraavassa lauseessa 'kuin'-rakenne toimii verbin täydennyksenä. Pronominitestin informanteista neljä valitsi tähän lauseeseen sekä paljaan interrogatiivin (esim. 21) että jonkin tunnuksisen pronominin. Tunnuksisista pronomineista *-se*-suffiksillinen muoto oli suosituin (7/7 vastausta), mutta myös muita morfeemeja (*koe-*, *-ni*, *-nibud'*, *-gi*) esiintyi.

- (21) *Kulu-b, kuti ken kolkota-b.*
kuulua-3SG kuin kuka kolkuttaa-3SG

1. Testilauseen mallina on toiminut Uuden testamentin lause: *Muga kut rujoheinäd keratas i polttas, ninga linneb necen mirun lopus.* 'Niin kuin rikkavilja kootaan ja hävitetään polttamalla, niin tapahtuu maailman lopussa.' (Uz' Zavet 2006: 34.)

'Kuulostaa, kuin joku kolkuttaisi.' (Pronominitesti: Q24.)

Pronominitestin seuraavankin lauseen vastauksista *-se*-tunnuksinen pronomini oli suosituin, mutta myös paljaita interrogatiiveja (esim. 22) ja *-ni-* ja *-nibud'*-suffiksillisia muotoja esiintyi.

(22) *Kacu-hta, aniku ken tule-b.*
katsoa-MOM.IMP.2SG kuin kuka tulla-3SG

'Katso, aivan kuin joku tulisi.' (Pronominitesti: Q25.)

3.4 Partikkelin *hot'* sisältävät rakenteet

Paljaita interrogatiiveja voidaan käyttää vepsässä indefiniittisinä myös yhdessä partikkelin *hot'* 'vaikka' kanssa. Myös suomessa voidaan paljaita interrogatiiveja käyttää yhdessä 'vaikka'-merkityksisen partikkelin kanssa (Alvre 1982: 50; Forsberg 1995: 41; Haspelmath 1997: 159; Kiuru 1990; Setälä 1973: 93). Vastaava käytötapa tunnetaan myös venäjässä, unkarissa, vatjassa, varsinaiskarjalassa ja livvissä (Alvre 1985: 24; Gilojeva 2013: 124–125; Haspelmath 1997: 159, 273; Tretjakova 2009: 140). 'Vaikka'-merkityksiset asteikkopartikkelit voitaisiin luokitella lauseissa myös indefiniittisyyden tunnuksiksi (ks. Haspelmath 1997: 157–159). Tässä tutkimuksessa *hot'* on määritelty partikkeliksi, sillä pronomineihin voi liittyä myös varsinaisia indefiniittisyyden tunnuksia *hot'*-partikkelin lisäksi.

Tutkimuksen aineiston perusteella paljaiden interrogatiivien käyttö *hot'*-partikkelin sisältävissä lausekkeissa on vepsässä hyvin tavallista (yhteensä 49 tapausta). Rakennetta esiintyi runsaasti kaikissa aineistotyypeissä. Partikkeli *hot'* voi esiintyä lauseessa joko lausumanalkuisena tai lausumansisäisenä (partikkelien jaottelusta käytön ja sijainnin mukaan ks. ISK 2004 § 795–796). Vepsässä pronomini sijaitsee aina partikkelin *hot'* jäljessä, ei koskaan sen edellä (49/49 tapausta; vrt. esim. vatja, ks. Alvre 2002: 161). Lausumansisäiset *hot'*-partikkelit toimivat skalaarisina fokuspartikkeleina, ja *hot' mida* -tyyppi ilmaisee skalaariselta merkitykseltään ylintä arvoa jollakin implisiittisellä asteikolla (esim. 23).

(23) *I häne-l hot' mičče-n pole-späi om*
ja hän-ADE vaikka mikä-GEN puoli-ELA olla.3SG
vepsä-n jure-d.
vepsä-GEN juuri-PL

'Ja hänellä on kaikin puolin vepsäläiset juuret.' (Haastattelu 2011.)

Hot' mida -tyyppiset ilmaukset merkitsevät saavutusta tai mahdollisuutta, luettelon avoimuutta (esim. 24 seur. sivulla) tai samantekevyyttä (esim. 25) (ääriarvon pronomineista ks. ISK 2004 § 760). Lauseet ovat tyypillisesti imperatiivilauseita (esim. 26), tai niihin voi sisältyä jokin konditionaalimuotoinen verbi (esim. 24) tai modaaliverbi (esim. 25).

(24) <i>Mei-le</i>	<i>siloi abud</i>	<i>ol-iži</i>	<i>enamba,</i>	<i>i</i>
me-ALL	silloin apu-PTV	olla-COND.3SG	enemmän,	ja
<i>nasčet</i>	<i>bol'nicii-d,</i>	<i>nasčet</i>	<i>hot' mi-da.</i>	
koskien	sairaala.PL-PTV	koskien	vaikka mikä-PTV	

'Meillä silloin olisi enemmän apua, niin sairaaloissa kuin muuallakin.' (Haastattelu 2011.)

(25) <i>Hot' ken</i>	<i>voi-b</i>	<i>pät-ta</i>	<i>nece-n</i>	<i>kebnà-n</i>
vaikka kuka	voida-3SG	ratkaista-INF	tämä-GEN	helppo-GEN
<i>problema-n.</i>				
ongelma-GEN				

'Kuka tahansa voi ratkaista tämän helpon ongelman.' (Pronominitesti: Q53.)

(26) <i>Sina hot' kut vere</i>	<i>röun-ha.</i>
sinä vaikka miten paneudu.IMP.2SG	reuna-ILL

'Sinä paneudu [sängyn] reunaan pitkällesi vaikka miten/jotenkin.' (Sovijärvi & Peltola 1982: 86.)

Pronomini voi myös esiintyä sivulauseessa yhdessä lausumanalkuisen partikkelin kanssa, jolloin lauseet ovat merkitykseltään konsessiivisessa suhteessa (esim. 27). *Hot'*-lauseen esittämä asiointila on samantekevä, sillä hallitsevan lauseen asiointila tapahtuu tai pätee joka tapauksessa. (Ks. myös ISK 2004 § 1140, § 1143.)

(27) <i>Hot' kut</i>	<i>kidasta-d,</i>	<i>ka</i>	<i>än'-t'</i>	<i>e-n</i>	<i>kul-išta.</i>
vaikka miten huutaa-2SG	niin	ääni-PTV	NEG-1SG	kuulla-CAUS.CNG	

'Vaikka miten huudat, niin ääntä en kuule.' (Setälä & Kala 1951: 241.)

Partikkelin *hot'* lisäksi pronomiin voi liittyä myös indefiniittisyyden tunnus *-ni* (esim. 28), *taht* (esim. 29) tai *ugodno*. Samanlaisia *hot'*-partikkelin kanssa esiintyviä tunnuksisia samantekevyyttä ilmaisevia indefiniittipronomineja esiintyy myös esimerkiksi varsinaiskarjalassa (ks. Alvre 2002: 163).

(28) <i>Hot' mi-n-ni</i>	<i>devočk</i>	<i>sanu-b,</i>	<i>ka</i>	<i>kaike-n</i>
vaikka mikä-GEN-INDEF	tyttö	sanoa-3SG	niin	kaikki-GEN
<i>südäme-späi</i>	<i>gälghe</i>	<i>pagiže-b.</i>		
sydän-ELA	jälkeen	puhua-3SG		

'Mitä tahansa tyttö sanoo, niin [pakisijainen] toistaa [tytön] sisältä kaiken.' (Setälä & Kala 1951: 262.)

- (29) *minai* *gärve-späi* *čört* *läü-hä* *ličo-se,* *hot'*
 minä.ADE järvi-ELA piru lävä-ILL tunkea-REFL.3SG vaikka
mi-da *taha tege.*
 mikä-PTV INDEF tehdä.IMP.2SG

'Minulle järvestä piru tunkeutuu lävään, tee mitä tahansa.' (Zajceva & Mullenen 1969: 199.)

Vepsässä voidaan käyttää paljaita interrogatiiveja myös lauseissa, joissa on muita fokuspartikkeleja, kuten *vaiše* 'vain' (esim. 30) ja *ved'* 'edes' (fokuspartikkeleista ks. Haspelmath 1997: 35, 157–164; ISK 2004 § 839). Vastaavia *edes-*, *es-* ja *ehkä*-rakenteita on esiintynyt myös vanhassa kirjasuomessa (ks. Alvre 1982: 50).

- (30) *Kaikjal* *miru-s,* *hot'* *vaiše kus* *san-ele-ška-tas*
 kaikkialla maailma-INE vaikka vain missä sanoa-FREQ-INCH-PASS
hüvä-n *vesti-n,* *johtuta-ška-tas* *mugažo* *nece naine*
 hyvä-GEN viesti-GEN, muistaa-INCH-PASS samoin tämä nainen

'Kaikkialla maailmassa, missä ikinä aletaan kertoa hyvää viestiä [= evanliliumin sanomaa], tullaan muistamaan myös tämä nainen.' (Korpus *Uz' Zavet* 2006: 67.)

Tyypillisemmin kuin paljas interrogatiivi esiintyy vepsässä näidenkin fokuspartikkelien kanssa jokin tunnuksinen indefiniittipronomini (esim. 31).

- (31) *Ii* *usko,* *da* *vet'* *mi-n-se* *aigoin*
 NEG.3SG uskoa.CNG ja edes mikä-GEN-INDEF ehkä
prouda-n *sano-b.*
 totuus-GEN sanoa-3SG

'[Akka] ei usko, ja [lintu] edes jonkin ehkä totuuden sanoo.' (Korpus *Vepsskie narodnye skazki* 1996: 133–138.)

3.5 Kysymyspartikkelilla *-ik* muodostetut kysymyslauseet

Paljaat interrogatiivit voivat esiintyä indefiniittisinä myös vepsän kysymyspartikkelin *-ik* sisältävissä kysymyslauseissa. Paljaiden interrogatiivien indefiniittinen käyttö kysymyslauseissa tunnetaan myös esimerkiksi venäjässä ja useimmissa muissakin indoeurooppalaisissa kielissä sekä itämerensuomalaisista kielistä esimerkiksi vatjassa, lyydissä ja puhutussa suomen kielessä erityisesti kaakkoisilla ja savolaisilla murrealueilla (Alvre 1982: 47; Forsberg 1992; Gilojeva 2013: 119; Haspelmath 1997: 172–173; ISK 2004 § 1684; Saukkonen 1965: 161; Tretjakova 2009: 143–144).

Kysymyslauseet, jotka sisältävät sekä paljaan interrogatiivin että kysymyspartikkelin *-kO*, on tulkittu useissa suomen kieliopissa hakukysymysten parafraseiksi (ks. esim.

Hakulinen & Karlsson 1979: 283–284; ISK 2004 § 1684). Forsbergin (1992) tutkimissa tapauksissa rakenteen sisältämien kysymyssanojen ensisijainen funktio oli useimmiten indefiniittisyys ja vain osa lauseista voitiin määritellä kaksoiskysymyksiksi. Puheessa tällaisten lauseiden merkitys on Forsbergin (mts. 22) mukaan väljämerkityksinen, ja kuulijan tulkinnasta riippuu, kuinka paljon kysymys kohdistuu indefiniittiseen ainekseen. Tulkintaan vaikuttavat konteksti, painotus ja lauseen propositionaalinen sisältö.

Aineiston perusteella paljaiden interrogatiivien indefiniittinen käyttö vepsän *-ik*-kysymyslauseissa on hyvin yleistä. Pronominien indefiniittinen tulkinta vaikuttaa ensisijaiselta myös vepsässä. Olen käsitellyt vepsän indefiniittipronominien funktioita ja semanttista tulkintaa tarkemmin aiemmin (Hienonen 2010). Paljaan interrogatiivin sisältäviä *-ik*-lauseita esiintyy niin vanhoissa (esim. 32) kuin uusissakin vepsän murrenäytteissä. Vanhoissa näytteissä paljaat interrogatiivit ovat näissä lauseissa jopa yleisempiä kuin *-ni*- (esim. 33) ja *-se*-tunnuksiset pronominit (ks. myös Hienonen 2009: 92, 94).

- (32) *Om-ik mi-da veičče-s? – Ka ei-l'a*
 olla.3SG-Q mikä-PTV veitsi-INE kas NEG.3SG-olla.CNG
ni-mi-da, sanu-b.
 INDEF-mikä-PTV sanoa-3SG

'Onko mitä/jotakin veitsessä? Kas ei ole mitään, sanoo.' (Sovijärvi & Peltola 1982: 152.)

- (33) *Tarbiž män-da milee-n' satkhude-le kuna-ni,*
 tarvita.COND.3SG mennä-INF minä.ALL-1SG ansio-ALL minne-INDEF
e-n-ik voiž vöü mi-da-ni sa-da.
 NEG-1SG-Q voida.COND.CNG vielä mikä-PTV-INDEF saada-INF

'Minun pitää mennä ansiolle jonnekin, enkö voisi saada vielä jotain.' (Kettunen 1925: 72.)

Sitä vastoin nykykirjakielen tapauksissa *-ik*-kysymyslauseiden pronominit olivat säännönmukaisesti tunnuksisia (esim. 34). Tämä johtunee siitä, että paljaat interrogatiivit koetaan kysymyslauseissa venäjän kielen tapaan puhekieliseksi.

- (34) *Voi-b-ik völ mi-dä-se liža-ta?*
 voida-3SG-Q vielä mikä-PTV-INDEF lisätä-INF

'Voiko lisätä vielä jotakin?' (Korpus *Kodima* 2004: 11, s. 4.)

Pronominitestin informantit valitsivat *-ik*-kysymyslauseisiin niin paljaita interrogatiiveja kuin tunnuksisiakin muotoja. Seuraavaan lauseeseen sopi kaikkien seitsemän informantin mielestä paljas interrogatiivi (esim. 35). Tunnuksisten muotojen osuus oli vastauksissa paljaiden interrogatiivien osuutta pienempi.

- (35) *Ota-d-ik ke-da kerda-le?*
 ottaa-2SG-Q kuka-PTV mukaan-ALL

’Otatko kenet/jonkun mukaan?’ (Pronominittesti: Q32.)

3.6 Konjunktion *jesli, ku* tai *konz* sisältävät temporaaliset ja konditionaaliset sivulauseet

Paljaita interrogatiiveja käytetään vepsässä indefiniittisesti myös konjunktion *jesli, ku* tai *konz* sisältävissä sivulauseissa, jotka ovat funktioltaan temporaalisia tai konditionaalisia. Paljaiden interrogatiivien käyttö konditionaalilauseissa tunnetaan myös melkein kaikissa läntisissä indoeurooppalaisissa kielissä, esimerkiksi vanhassa kirkkoslaavissa ja puhutussa ja kirjoitetussa venäjässä (Haspelmath 1997: 172; Tretjakova 2009: 142–143). Rakennetta esiintyy myös esimerkiksi karjalassa (Gilojeva 2013: 119) ja liivissä (esim. 36).

- (36) *aš kis ummō iza aga jema pääl kiitō-b*
 jos kuka oma isä tai äiti päälle sanoa-3SG

’Jos joku sanoo omalle isälleen tai äidilleen.’ (Alvre 1982: 46.)

Myös suomessa, erityisesti sen itäisissä murteissa, voidaan paljaita interrogatiiveja käyttää *jos-* tai *kun-*konjunktion sisältävissä lauseissa. Suomen indefiniittisanan sisältävät *jos-* tai *kun-*lauseet ovat rakenteeltaan ja merkitykseltään lähellä vapaita relatiivilauseita: *Kuka tietää, vastatkoon.* (Forsberg 1995: 45–46; 1992: 21–22.) Tällaisia vapaita relatiivilauseita esiintyy yleisesti vepsässäkin, mutta relatiivisina ne on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Paljaiden interrogatiivien käyttö konditionaalisisissa ja temporaalisissa lauseissa on vepsässä hyvin tavallista (esim. 37–38).

- (37) *G’esli ke-da ezmäiže-n näg-išta-b – – ka*
 jos kuka-PTV ensimmäinen-ESSIN nähdä-CAUS-3SG niin
sanu-b: čur, sina lüu-tud.
 sanoa-3SG hippa sinä löytää-PASS.PTCP

’Jos jonkun ensimmäisenä näkee – – niin sanoo: hippa, sinut löydetty.’ (Zajceva & Mullonen 1969: 151.)

- (38) *I konz mi-dä dovedi-še, kucu-i häne-nmost*
 ja kun mikä-PTV tarvita-REFL kutsua-IMPF.3SG hän-APRX

’Ja kun jotakin tarvittiin, kutsui luokseen.’ (Zajceva & Mullonen 1969: 95.)

Käyttötapaa esiintyi vanhojen ja uusien (esim. 39) puhekielen näytteiden lisäksi myös nykyisessä kirjakielissä (esim. 40).

(39) *Jesli ke-d ol-l-i-ba tul-l-i-ba mija-le,*
 jos kuka-PL olla-FREQ-IMPF-3PL tulla-FREQ-IMPF-3PL me-ALL
ningoma-d, nu po_russki razgovarivali.
 sellainen-PL niin venäjäksi juttelivat

'Jos jotkut sellaiset olivat, tulivat meille, niin venäjäksi juttelivat.' (Haastattelu 2014.)

(40) *Konz minä ke-lle tege-n azjo-i-d hüv-i-d,*
 kun minä kuka-ALL tehdä-1SG asia-PL-PTV hyvä-PL-PTV,
ka ič-ta-in lujas kitä-n nece-n täht.
 niin itse-PTV-1SG kovasti kiittää-1SG se-GEN tähden

'Kun minä jollekulle teen hyviä asioita, niin kiitan itseäni kovasti sen tähden.' (Korpus *Kodima* 1999/ 11–12: 7.)

Uz' Zavetin eli Uuden testamentin tekstien konditionaali- ja temporaalilauseissa paljaat interrogatiivit (esim. 41) ovat harvinaisempia kuin tunnuksiset indefiniittipronominit (esim. 42) (ks. myös Hienonen 2009: 92–93). Tämä saattaa johtua siitä, että paljaiden interrogatiivien indefiniittisen käytön ei vepsän prestiisikieli venäjässä katsota kuuluvan kirjakielen rekisteriin. Tretjakova (2004: 603; 2006: 75) on kuitenkin osoittanut, ettei käyttö rajoitu venäjässäkään pelkkään puhuttuun kieleen.

(41) *Ku ken sanu-b paho-i-d sano-i-d Mehe-n*
 jos kuka sanoa-3SG paha-PL-PTV sana-PL-PTV ihminen-GEN
Poiga-d vast-hapäi, häne-le se grähk päst-tas.
 poika-PTV vastaan-ADI hän-ALL se synty päästää-PASS

'Jos joku sanoo pahoja sanoja Ihmisen Poikaa vastaan, hänet päästetään synnistä.' (Korpus *Uz' Zavet* 2006: 28–29.)

(42) *Ku ken-ni tahtoi-b elä-da minu-n mödhe,*
 jos kuka-INDEF tahtoa-3SG elää-INF minä-GEN myöten
ka unohta-g-ha ič-ta-ze, ot-ka-ha iče-ze
 niin unohtaa-IMP-3SG itse-PTV-3SG ottaa-IMP-3SG itse-3SG
rist i ast-ka-ha minu-nke.
 risti ja astua-IMP-3SG minä-COM

'Jos joku tahtoo elää minun kanssani, hän unohtakoon itsensä, ottakoon ristsä ja astukoon minun kanssani.' (Korpus *Uz' Zavet* 2006: 42.)

Konjunktio voi toisinaan esiintyä vasta pronominin jäljessä (esim. 43).

- (43) **Ken ku** *gol'le-mb, ka ühtuu hebuu, a*
 kuka jos köyhä-COMP niin yksi.ADE hevonen.ADE mutta
bohate-mb ka kahtuu i koumuu.
 rikas-COMP niin kaksi.ADE ja kolme.ADE

'Jos joku [on] köyhempi, niin [ajaa] yhdellä hevosella, mutta [jos] rikkaampi, niin kahdella ja kolmella.' (Setälä & Kala 1951: 331.)

Pronominitestin vastausten perusteella voi todeta, että lauseen alussa oleva konjunktio vaikuttaa hieman pronominin valintaan. Kun lause alkoi konjunktiolla *konz*, vain kolme informanttia valitsi siihen paljaan interrogatiivin (esim. 44). *se*-tunnuksista muotoa piti sopivana seitsemän ja *-ni*-tunnuksista viisi.

- (44) **Konz** *sinä näg-išta-d mi-dä, sanu*
 kun sinä nähdä-CAUS-2SG mikä-PTV sanoa.IMP.2SG
minei pigašti.
 minä.ALL pian

'Kun sinä näet jotain, sano minulle pian.' (Pronominitesti: Q35.)

Kun lause alkoi *ku-* (esim. 45) tai *jesli*-konjunktiolla (esim. 46), oli paljas interrogatiivi kaikkien informanttien mielestä sopiva. Tunnuksisia muotoja *-ni* ja *-se* esiintyi muutama vähemmän.

- (45) **Ku** *sanu-d neci-š azja-s ke-lle, ka*
 jos sanoa-2SG tämä-INE asia-INE kuka-ALL, niin
lö-n sin-dai!
 lyödä-1SG sinä-PTV

'Jos kerrot tästä asiasta jollekulle, niin lyön sinua!' (Pronominitesti: Q36.)

- (46) **Jesli ~ ku ken teda-b, sanu-ga-ha.**
 jos ~ jos kuka tietää-3SG sanoa-IMP-3SG

'Jos joku tietää, sanokoon.' (Pronominitesti: Q37.)

3.7 Modaaliset eksistentiaali- ja possessiivilauseet

Vepsän paljaiden interrogatiivien käyttöympäristöihin voidaan laskea kuuluviksi myös niin sanotut modaaliset eksistentiaali- ja possessiivilauseet. Käyttötapa tunnetaan myös monissa muissa kielissä ja kieliryhmissä, esimerkiksi slaavilaisissa, romaanisissa, seemiläisissä ja eräissä suomalais-ugrilaisissa kielissä, esimerkiksi unkarissa (Capo-

nigro 2001: 51–53; Livitz 2012: 715). Itämerensuomalaisissa kielissä vastaavia lauseita näyttäisi esiintyvän vepsän lisäksi myös inkeroisessa, karjalassa ja vatjassa (Alvre 1982: 47–48; Gilojeva 2013: 123–124; Saukkonen 1965: 160–163).

Suomen kieliopissa eksistentiaali- ja possessiivilauseiden pronominit tulkitaan yleensä relatiivisiksi: *On millä mällätä. Minulla ei ole mihin mennä* (ks. esim. ISK 2004 § 512). Vepsän kielen eksistentiaali- ja possessiivirakenteita voidaan tarkastella joko venäjän tai suomen kielen perspektiivistä. Tässä artikkelissa lähestyn aihetta venäjän mallin mukaisesta tulkintatavasta, sillä venäjän vaikutus rakenteisiin on hyvin ilmeinen. Niin venäjässä kuin vepsässäkin myönteiseen lauserakenteeseen kuuluu yleensä merkitykseltään omistajaa ilmaiseva nominilauseke, eksistentiaalinen predikaattiverbi, indefiniittinen paljas interrogatiivi sekä infinitiivimuotoinen verbi (esim. 47).

(47) *I kaiken häne-le om mi-dä sanu-da.*
 ja aina hän-ALL olla.3SG mikä-PTV sanoa-INF

’Ja aina hänellä on mitä/ jotakin sanoa.’ (Korpus *Verez tullei* 2014: 18.)

Keskityn tässä artikkelissa kuvaamaan vepsän kielteisiä (esim. 48) possessiivi- ja eksistentiaalilauseita, jotka ovat paljon yleisempiä kuin myönteiset.

(48) *Uko-le teh-ta ei mi-da.*
 ukko-ALL tehdä-INF NEG mikä-PTV

’Ukko ei voinut tehdä mitään.’ (Setälä & Kala 1951: 278.)

Tällaisia tapauksia ei ole vepsän kielen kuvauksissa tähän mennessä käsitelty. Zaitsevan (2001: 108) lauseopissa on esitelty kuusi modaaliselta eksistentiaali- tai possessiivilauseelta vaikuttavaa tapusta, kuten esimerkiksi seuraava lause (esim. 49):

(49) *e-le ~ (ei) kus elä-da*
 NEG-olla.CNG ~ NEG missä elää-INF

’Ei ole missä elää.’ (Zaitseva 2001: 108.)

Lauserakenne on Zaitsevan (2001: 108) mukaan *ele (iilä) / ei (ii)* Pron V + da, jossa Pron osoittaa pronominaalisanoista joko adverbia *kus* tai *kuna* tai pronominia *ken* tai *mi*.

Myös Savijärven (2001: 58–59) karjalan ja vepsän *ni*-partikkelia käsittelevän artikkelin esimerkkien joukossa on modaalisilta eksistentiaali- ja possessiivilauseilta vaikuttavia tapauksia (esim. 50).

(50) *Sö-dä ei ol-nu mi-dä hei-l*
 syödä-INF NEG olla-PTCP mikä-PTV he-ADE

’Heillä ei ollut mitään syötävää.’ (Savijärvi 2001: 58–59.)

Savijärven (2001: 58–59) mukaan kyse on *ni*-partikkelittomista pronomineista. Hänen päätelmänsä näistä tapauksista on, ettei vepsän mukautumista *ni*-partikkelin prefiksinomaiseen ja venäjän mallin mukaiseen käyttöön voida pitää täydellisenä. Esimerkit todistavat hänen mukaansa siitä, ettei *ni*-partikkelin käyttö ole vepsässä pakollista, toisin kuin venäjässä. Toisaalta Savijärvi (mas. 59) lisää, että *ni*-partikkeli on vepsässä melko kiinteä osa pronomineja ja adverbija ja sen pois jättäminen on harvinaista.

Ennen kuin Savijärven päättelyketjua seurataan sen pidemmälle, vertailen hieman kieltolauseita venäjässä ja vepsässä. Sekä vepsän kieltolauseet että eksistentiaali- ja possessiivilauseet näyttävät olevan käännöslainaa venäjältä. Kun venäjässä käytetään kieltolauseissa kiellettävien sanojen edellä prefiksiä *ni*-, esiintyy myös vepsän vastavissa lauseissa *ni*-. Kun taas venäjässä käytetään eksistentiaali- ja possessiivilauseissa prefiksiä *ne*-, esiintyy vepsässä prefiksinomainen *ei*-. Mistään *ni*-prefiksin pois jättämisestä ei siis ole ollut modaalisten possessiivi- ja eksistentiaalilauseiden kohdalla kyse alun alkaenkaan. Näiden seikkojen valossa onkin syytä esittää, että vepsän *ni*-partikkelin käyttö on yhtä pakollista ja prefiksinomaista kuin venäjässäkin (ks. myös Karjalainen, tulossa 2016; vrt. Savijärvi 2001: 58–59).

Myös tämän tutkimuksen aineisto tukee uutta päätelmää. Aineiston tapauksista vain muutama (esim. 51) oli sellainen, josta *ni*-prefiksi niin sanotusti puuttui.

(51) <i>Tö,</i>	<i>sanu-b,</i>	<i>e-t</i>	<i>kuna</i>	<i>kado-gii.</i>
te	sanoa-3SG	NEG-2PL	minne	kadota-PTCL

’Sanoo, ette te minnekään katoa.’ (Savijärvi & Peltola 1982: 8.)

Aineistossa tavallisia olivat sellaiset myöntö- ja kieltolauseet, joissa taipumatonta kieltoverbiä *ei* ~ *ii* käytettiin venäjän prefiksin *ne*- tapaan. Lauseiden merkitys voi olla venäjän mallin mukaan joko kielteinen, esimerkiksi venäjän *nezačem* ’ei miksikään’ (Bronnikov 2006: 7), tai spesifi tunnettu (esim. 52–53), vrt. esimerkiksi venäjän *v neko-torom gorode* ’eräässä kaupungissa’.

(52) <i>Ei</i>	<i>mi-n</i>	<i>täht</i>	<i>se</i>	<i>minii-n</i>	<i>goräine,</i>
NEG	mikä-GEN	tähden	se	minä.ALL-1SG	suru
<i>hüvä-n</i>	<i>čoma-n</i>	<i>neičče-n</i>	<i>täht,</i>	<i>musta-n</i>	
hyvä-GEN	soma-GEN	neito-GEN	tähden	musta-GEN	
<i>čoma-n</i>	<i>brova-n</i>	<i>täht</i>			
soma-GEN	kulmakarva-GEN	tähden			

’Erään [syyn] tähden minulle [tuli] suru: hyvän, soman neidon tähden, mustain, somain kulmakarvain tähden.’² (Setälä & Kala 1951: 371.)

2. Alkuperäislähteen käännös kuuluu ’Ei minkään tähden minulle surua tullut’. Kontekstin lähempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että spesifi tulkinta on todennäköisempi: teksti jatkuu surun aiheuttajan pitkällä kuvailulla.

- (53) *Ei kudamo-s lidna-s ol-i car' nime-l Pirras.*
 NEG kumpi-INE kaupunki-INE olla-IMPF.3SG tsaari nimi-ADE Pirras

'Eräessä kaupungissa oli tsaari nimeltä Pirras.' (Lönnrot 2002 [1853]: 7.)

Kaikkiaan aineistoni sisältää 163 lausetta, jotka voidaan tulkita kielteisiksi modaalisiksi possessiivi- tai eksistentiaalilauseiksi. Kielteiset modaaliset possessiivi- tai eksistentiaalilauseet koostuvat vepsässä yleensä taipumattomasta kieltoverbistä *ei ~ ii*, paljaasta interrogatiivista, infinitiivimuotoisesta verbistä, omistajaa ilmaisevasta nominilausekkeesta sekä toisinaan eksistentiaalisesta predikaattiverbistä, joka on tavallisesti *olda* 'olla' -verbin konnegatiivi- tai partisiippimuodosta. Vepsän modaaliset eksistentiaali- ja possessiivirakenteet muistuttavat monella tavalla vastaavia venäjän rakenteita. Esimerkiksi venäjän modaalisen eksistentiaalirakenteen datiivimuotoista nominilauseketta (esim. 54) vastaa vepsässä allatiivimuotoinen lauseke (esim. 55). Modaalisisissa possessiivirakenteissa on venäjässä prepositiolauseke (esim. 56) ja vepsässä adessiivimuotoinen nominilauseke (esim. 57).

- (54) *Maše est' čto počitat'.*
 Maša.DAT on mikä lukea.INF

'Mašalla on mitä lukea.' (Livitz 2012: 715.)

- (55) *Minei ei mi-dä luge-da*
 minä.ALL NEG mikä-PTV lukea-INF

'Minulla ei mitä lukea.' (Pronominitesti: Q47.)

- (56) *U Maši est' čto počitat'.*
 PREP Maša.GEN on mikä lukea.INF

'Mašalla on mitä lukea.' (Livitz 2012: 714.)

- (57) *Ei linne ke-da minai.*
 NEG olla.FUT.CNG kuka-PTV minä.ADE

'Ei ole ketään minulla.' (Haastattelu 2014.)

Venäjän kielessä modaaliset possessiivi- ja eksistentiaalirakenteet käyttäytyvät kielto muodossa eri tavoin. Modaalisen eksistentiaalirakenteen negaatio ilmaistaan pronominin muutoksella, ja preesensmuotoisessa kieltolauseessa *byt'* 'olla' -verbiä ei ilmaista erikseen (esim. 58). (Livitz 2012: 723–726.)

- (58) *Mne est' komu pozvonit' Mne ne-komu*
 minä.DAT on kuka.DAT soittaa.INF minä.DAT NEG-kuka.DAT

pozvonit'

soittaa.INF

'Minulla on kenelle soittaa. Minulla ei ole kenelle soittaa.' (Livitz 2012: 724.)

Sen sijaan modaalisisissa possessiivirakenteissa *ne*-pronominit eivät ole venäjässä mahdollisia (esim. 59) (Livitz 2012: 725–726).

(59)	<i>U</i>	<i>menja</i>	<i>est'</i>	<i>komu</i>	<i>pozvonit'</i>
	PREP	minä.GEN	on	kuka.DAT	soittaa.INF
	*	<i>U</i>	<i>menja</i>	<i>ne-komu</i>	<i>pozvonit'</i>
	PREP	minä.GEN	NEG-kuka.DAT		soittaa.INF

'Minulla on kenelle soittaa. *Minulla ei ole kenelle soittaa.' (Livitz 2012: 725.)

Vepsän modaaliset possessiivi- ja eksistentiaalilauseet eroavat venäjänkielisistä, sillä myös kielteinen modaalinen possessiivilause on vepsässä mahdollinen. Eräissä murteissa tavattavan persoonapronominien sijamuotojen synkretismin takia nominilausekkeiden tulkinta joko adessiivi- tai allatiivimuotoisiksi ei kuitenkaan aina ole mahdollista. Analysoimieni tapausten joukossa oli kuitenkin kolme selvästi adessiivimuotoisen nominilausekkeen sisältävää lausetta (esim. 60). Näissä lauseissa kieltoverbin ja pronominin välissä esiintyi myös konnegatiivi.

(60)	<i>Mii-l</i>	<i>ii-lä³</i>	<i>iče-myi</i>	<i>gordosti</i>	<i>vepsk-</i>	
	me-ADE	NEG-olla.CNG	oma-1PL	ylpeys	vepsäl-	
	<i>vot</i>	<i>ii-lä</i>	<i>mi-dä</i>	<i>mei-l</i>	<i>nece-n</i>	<i>täht.</i>
	no	NEG-olla.CNG	mikä-PTV	me-ADE	se-GEN	ansiosta

'Meillä ei ole omaa ylpeyttämme veps-, no meillä ei ole mitään sen takia.' (Haastattelu 2011.)

Venäjän kirjakeleessä negaatio ja pronomini esiintyvät aina peräkkäin (esim. 61). Venäjän murteissa *olla*-verbi *byt'* voi kuitenkin sijoittua myös negaation ja pronominin väliin silloin, kun *byt'* on futurissa tai menneessä aikamuodossa (esim. 62). (Livitz 2012: 723–726.)

(61)	<i>Mne</i>	<i>bylo</i>	<i>ne-komu</i>	<i>pozvonit'</i>
	minä.DAT	oli	NEG-kuka.DAT	soittaa.INF

'Minulla ei ollut kelle soittaa.' (Livitz 2012: 725.)

3. Kielto sana voi sulautua 'olla'-verbiin, kun verbi on preesensissä tai imperfektissä (Kettunen 1943: 436).

(62) *Maše ne bylo gde ostanovit'sja.*
 Maša.DAT NEG oli missä majoittua.INF

'Mašalla ei ollut minne majoittua.' (Livitz 2012: 726.)

Kuten venäjässä, myös vepsässä kieltoverbi ja pronomini sijaitsevat rakenteessa lähes aina peräkkäin (147/163 lausetta, 90 %). Kieltoverbin *ei* käyttö muistuttaakin tässä läheisesti venäjän prefiksin *ne-* käyttöä. Kuten murteellisessa venäjässä, konnegatiivin tai partisiipin sijoittuminen kieltoverbin ja pronominin väliin on vepsässäkin mahdollista (esim. 63).

(63) *Jüged ol-i se, miše mei-le ei ol-nu*
 vaikea olla-IMPF,3SG se että me-ALL NEG olla-PTCP
kus maga-ta.
 missä nukkua-INF

'Vaikeaa oli se, että meillä ei ollut missä nukkua.' (Korpus *Kodima* 2009: 5.)

Aineiston kielteisistä modaalisista possessiivi- tai eksistentiaalilauseista suurin osa (113/163, 69 %) on kiteytyneitä eli ei sisällä lainkaan *olda* 'olla' -verbiä. Venäjistä poiketen aineiston 'olla'-verbillisissä lauseissa esiintyy hyvin usein (24/50 tapausta) myös preesensmuotoista konnegatiivia (esim. 64). Myös futuurimuotoiset konnegatiivit (esim. 65) ja partisiippimuodot (esim. 66) ovat yleisiä, imperfektit sen sijaan harvinaisempia (esim. 67). Esimerkkilauseen 67 imperfekti selittyy venäjän mallilla, *Idti bylo nekuda* 'Mennä oli ei-minne'.

(64) *Ii ke-lle ole mini ale-ndel-da i*
 NEG kuka-ALL olla.CNG minä.ALL aleta-FREQ-INF ja
pole-ndel-da-se.
 pienetä-FREQ-INF-se

'Ei kenellekään ole minulla alennella ja pienennellä.' (Korpus *Käte-ške käbedaks kägoihudeks* 2012: 156–160.)

(65) *Mei-le-mei ei kut liine ka kut mei-de*
 me-ALL-IPL NEG NEG miten olla.FUT.CNG niin miten me-PL.GEN
velle-l pä čap-ta.
 veli-ADE pää iskeä-INF

'Meillä ei miten, miten meidän veljeltämme pää katkaista.' (Setälä & Kala 1951: 164.)

(66) *A potom uže sö-da ii mi-da ole-nd.*
 mutta sitten jo syödä-INF NEG mikä-PTV olla-PTCP

'Mutta sitten ei ollut enää mitä syödä.' (Haastattelu 2014.)

(67) <i>No,</i>	<i>neni-le</i>	<i>volšebnika-le</i>	<i>män-da</i>	<i>ol-i</i>
no	ne-ALL	taikuri-ALL	mennä-INF	olla-IMPF.3SG
<i>ii</i>	<i>kuna</i>			
NEG	minne			

'No sillä taikurilla ei ollut minne mennä.' (Korpus *Vepsskie narodnye skazki* 1996: 91–100.)

Sanajärjestykseltään rakenne alkaa tyypillisesti joko kieltoverbillä (esim. 64; 72/163 tapausta, 44 %) tai infinitiivillä (esim. 68; 73/163, 45 %), harvemmin nominilausekkeella (esim. 67; 18/163, 11 %). Mikäli rakenteessa on infinitiivi, se saattaa järjestyä yhtä hyvin negaation ja pronominin edelle (81/151 tapausta, 54 %) kuin niiden jälkeenkin (70/151, 46 %).

(68) <i>Sö-dä</i>	<i>hei-le</i>	<i>ii</i>	<i>mi-da.</i>
syödä-INF	he-ALL	NEG	mikä-PTV

'Syödä heillä ei mitään.' (Kettunen 1920: 114.)

3.8 Imperatiivilauseet

Paljaita interrogatiiveja käytetään vepsässä indefiniittisinä myös imperatiivilauseissa. Käyttötapa tunnetaan myös esimerkiksi eräissä läntisissä indoeurooppalaisissa kielissä, kuten vaikkapa sloveenissa ja valkovenäjässä (Haspelmath 1997: 173). Venäjän kielessä paljaita interrogatiiveja esiintyy preventiivisissä imperatiivilauseissa⁴ (Tretjakova 2009: 139–140; ks. myös Hrakovskij & Volodin 1986: 89–106; Nilsson 2013: 95).

Aineiston tapauksista vain yksi vapaasti tuotettu imperatiivilause (esim. 69) sisälsi paljaan interrogatiivin, joten käyttötapa on hyvin harvinainen.

(69) <i>Nu</i>	<i>mi-da</i>	<i>vüu</i>	<i>küzu-ga-t,</i>	<i>sanu-n</i>	<i>dei</i>	<i>vs'ò.</i>
no	mikä-PTV	vielä	kysyä-IMP-2PL	sanoa-1SG	ja	kaikki

'No, jotakin vielä kysykää, sanon kaiken.' (Haastattelu 2014.)

Tyypillisimmin vepsän imperatiivilauseissa käytetään tunnuksisia indefiniittipronomineja, kielteisissä *mi-* (esim. 70) ja myönteisissä *-ni-* morfeemisiä (esim. 71) pronomineja. Myös partikkeli *hot'* voi esiintyä pronominin edellä (esim. 72).

4. Preventiivisillä lauseilla tarkoitetaan monissa slaavilaisissa kielissä esiintyviä lauseita, joilla puhuja yrittää varoittaa kuulijaa tämän teon mahdollisista kielteisistä seuraamuksista.

(70) *Ala tege ni-mi-dä si-lle tozioikta-le*
 NEG.IMP.2SG tehdä.CNG INDEF-mikä-PTV se-ALL pyhä-ALL
mehe-le
 mies-ALL

’Älä tee mitään sille pyhälle miehelle.’ (Korpus *Uz’ Zavet* 2006: 73–74.)

(71) *minai-n’ mado kokaiž, abuta mi-da-ni.*
 minä.ADE-1SG käärme purra.IMPF.3SG auttaa.IMP.2SG mikä-PTV-INDEF

’Minua käärme puri, auta jotenkin.’ (Zajceva & Mullonen 1969: 121.)

(72) *Ni-ken kel’-nu ii pagiš-ta, pagiš-ka-t*
 INDEF-kuka kieltää-PTCP NEG.3SG puhua-INF puhua-IMP-2PL
požalusta, hot’ mi pagiš-ka-t.
 olkaa_hyvä vaikka mikä puhua-IMP-2PL

’Kukaan ei kieltänyt puhumasta, puhukaa olkaa hyvä, vaikka mitä puhukaa.’
 (Haastattelu 2011.)

Pronominitestin informantit hyväksyivät sekä myönteisiin (esim. 73) että kielteisiin (esim. 74) imperatiivilauseisiin niin tunnuksisia indefiniittipronomineja kuin paljaita interrogatiiveja, joskin tunnuksiset olivat heidänkin vastauksissaan selvästi yleisempiä.

(73) *Kuc-ka-m ke-da abu-hu!*
 kutsua-IMP-1PL kuka-PTV apu-ILL

’Kutsukaamme joku apuun!’ (Pronominitesti: Q57.)

(74) *Al-ga-t män-goi kuna!*
 NEG-IMP-2PL mennä-CNG.PL minne

’Älkää menkö jonnekin/minnekään!’ (Pronominitesti: Q59.)

3.9 Erilaiset lause-, lauseke- ja sanatason kiellot

Edellä esitettyjen tapausten lisäksi paljaita interrogatiiveja käytetään vepsässä indefiniittisesti eräissä harvinaisemmissa konteksteissa, jotka liittyvät erilaisiin lause-, lauseke- ja sanatason kieltoihin (ks. myös ISK 2004 § 1615). Tapaukset sisältävät erilaisia implisiittisesti kielteisiä ilmauksia ja epäsuoran kiellon ilmauksia (ks. myös Haspelmath 1997: 33).

Ensimmäinen lause-, lauseke- ja sanatason kieltojen tapausryhmistä koostuu ilmauksista, jotka sisältävät episteemistä modaalisuutta ilmaisevia adverbeja ja partikkeleja ja joissa puhuja pitää tilanteen todennäköisyyttä matalana. Myös suomen

murteista on joitakin tietoja paljaiden interrogatiivien käytöstä episteemisissä väitelauseissa (Forsberg 1995: 41). Venäjän kielessä vastaavissa ilmauksissa esiintyy rakenne *možet ~ vřjad li* 'tuskin' + pronomini (Tretjakova 2009: 141–142).

Vepsässä episteemistä modaalisuutta ilmaisevia adverbeja ja partikkeleja ovat esimerkiksi *habi* 'tuskin', *odva* 'tuskin' ja *aigoin* 'ehkä, tuskin'. Ilmauksissa voidaan käyttää paljaita interrogatiiveja (esim. 75), mutta tyypillisemmin niissä esiintyy kuitenkin *-ni*, *-nibud'* tai *-se*-suffiksillinen indefiniittipronomini (esim. 76–77). Pronominitestin vastausten perusteella (esim. 76) näyttää siltä, ettei *ni*-prefiksillinen muoto ole tässä rakenteessa mahdollinen.

(75) <i>Li</i>	<i>vaise ke-lle,</i>	<i>aigoin</i>	<i>ke-lle</i>	<i>ol-i</i>
NEG	vain kuka-ALL	tuskin	kuka-ALL	olla-IMPF.3SG
	<i>ope-ta.</i>			
	opettaa-INF			

'Ei vain [ollut] ketään, tuskin oli ketään, jolle opettaa [vepsän kieltä].' (Haastattelu 2011.)

(76) <i>Rado-d</i>	<i>om</i>	<i>äi.</i>	<i>Ken ~</i>	<i>ken-ni ~</i>	<i>ken-nibud' ~</i>
työ-PTV	olla.3SG	paljon	kuka ~	kuka-INDEF ~	kuka-INDEF ~
<i>ken-se</i>	<i>habi ~ odva</i>	<i>ehi-b</i>	<i>tämbei</i>	<i>longi-le.</i>	
kuka-INDEF	tuskin ~ tuskin	ehtiä-3SG	tänään	lounas-ALL	

'Työtä on paljon. Tuskin kukaan ehtii tänään lounaalle.' (Pronominitesti: Q26.)

(77) <i>eräz söta-b</i>	<i>väl'ľau,</i>	<i>hondošti,</i>	<i>habi</i>
joku syödä_hiukan-3SG	heikosti	huonosti	tuskin
<i>kuverz-nijau</i>	<i>surustoita-b</i>		
miten_paljon-INDEF.GEN	haukata-3SG		

'joku syö heikosti, huonosti, tuskin minkään vertaa haukkaa' (Zajceva & Mullenen 1969: 127).

Toinen lause-, lauseke- ja sanatason kieltojen tapausryhmistä sisältää kvantifioivia ja yksilöiviä ilmauksia sisältäviä konteksteja. Tällainen tapaus on esimerkiksi seuraava pronominitestin lause, jossa esiintyy kvanttorigonomini *harvad* 'harvat'. Informanteista neljän mielestä siihen sopi paljas interrogatiivi (esim. 78), neljän *-se*-tunnuksinen ja kolmen mielestä *-ni*-tunnuksinen.

(78) <i>Harva-d</i>	<i>mehe-d</i>	<i>ozuta-ba</i>	<i>melentartus-t</i>	<i>mičč-i-he</i>
harva-PL	ihminen-PL	osoittaa-3PL	kiinnostus-PTV	mikä-PL-ILL
<i>verh-i-že</i>	<i>kel-i-he.</i>			
vieras-PL-ILL	kieli-PL-ILL			

'Harvat ihmiset osoittavat kiinnostusta mihinkään vieraisiin kieliin.' (Pronominitesti: Q41.)

Kolmanteen lause-, lauseke- ja sanatason kieltojen tapausryhmään kuuluvat *miše*-sivulauseet, joita edeltävän päälauseen intensionaalinen verbi kuvaa jotain propositionaalista asennetta. Myös suomen murteissa tavataan paljaiden interrogatiivien indefiniittistä käyttöä *että*- ja *jotta*-lauseissa, kun edeltävä päälause kertoo epätietoisuudesta (Forsberg 1995: 64–65).

Korpuspoimintojen perusteella Uuden testamentin (*Uz' Zavet*) teksteissä käytetään *miše*-sivulauseissa ainoastaan tunnuksisia muotoja (esim. 79).

(79) *Iisus ei tahtoi-nd, miše ken-se ted-išta-iži*
Jeesus NEG.3SG tahtoa-PTCP että kuka-INDEF tietää-CAUS-COND.3SG
neci-š.
se-INE

'Jeesus ei tahtonut, että kukaan saisi tietää siitä.' (Korpus *Uz' Zavet* 2006: 103.)

Sen sijaan pronominitestin vastauksissa esiintyi *miše*-sivulauseissa sekä paljaita interrogatiiveja *että -ni-* ja *-se*-tunnuksisia pronomineja, joskin tunnuksiset olivat yleisempiä. Kun sivulauseetta edelsi myönteinen päälause, hyväksyi informanteista vain kaksi siihen paljaan interrogatiivin (esim. 80).

(80) *Ak tahtoi, miše ken tul-iži häne-nnoks*
nainen haluta.IMPF.3SG, että kuka tulla-COND.3SG hän-APRX
adivo-i-he.
vieras-PL-ILL

'Nainen tahtoi, että joku tulisi hänen luokseen vieraisille.' (Pronominitesti: Q28.)

Kun päälause oli kielteinen (esim. 81), paljaan interrogatiivin valitsi sivulauseeseen neljä informanttia. Tunnuksisten muotojen (*-se*, *-ni*) osuus oli edelleen suurempi (6/7) kuin paljaiden informanttien. Muutama informantti hyväksyi lauseeseen myös *ni*-tunnuksisen (esim. 81) ja yksi *-gi*-partikkelillisen muodon. Sivulause, jossa on *ni*-prefiksi, kuuluu kiellon vaikutusalaan.

(81) *Ak ei tahtoi-nd, miše ken ~ ni-ken*
nainen NEG.3SG tahtoa-PTCP että kuka ~ INDEF-kuka
ted-išta-iži neci-š.
tietää-CAUS-COND.3SG se-INE

'Nainen ei tahtonut, että joku/kukaan saisi tietää siitä.' (Pronominitesti: Q27⁵.)

Neljän lause-, lauseke- ja sanatason kieltojen tapausryhmän muodostavat vepsän *ilma* 'ilman' -lausekkeet (ks. myös Haspelmath 1997: 33; ISK 2004 § 1615, § 1628). *ilma*-lausekkeen sisältävään testilauseeseen paljaan interrogatiivin (esim. 82) valitsi informanteista neljä, *-ni*-suffiksillisen kaksi ja *-se*-suffiksillisen yksi. *ni*-prefiksillisiä muotoja ei informanteista käyttänyt tässä rakenteessa yksikään. Osa informanteista koki testilauseen rakenteeltaan kokonaan vieraaksi.

(82) *Ilma mičče-ta abu-ta om jüged stroi-da pert.*
 ilman mikä-ABE apu-ABE olla.3SG vaikea rakentaa-INF talo

'Ilman mitään apua on vaikea rakentaa talo.' (Pronominitesti: Q39.)

Viides lause-, lauseke- ja sanatason kieltojen tapausryhmistä sisältää lauseita, joissa pronominin edellä on jokin *teda* 'tietää' -verbiin liittyvä ilmaus. Haspelmathin (1997: 130–133) mukaan monissa Euroopan kielissä on vastaavista ilmauksista kieliopillistunut ajan mittaan indefiniittisyyden tunnuksia. 'En tiedä' -lähtöisiä tunnuksia tavataan esimerkiksi vanhassa kirkkoslaavissa, 'kuka ~ jumala ~ piru tietää' -lähtöisiä tunnuksia puolestaan venäjässä ja ruotsissa. Euroopan ulkopuolisissa kielissä lähtörakenne on harvinainen, mutta kyseessä ei ole välttämättä vain alueellinen piirre, sillä Euroopan ulkopuolisten kielten dokumentaatio on vielä puutteellista.

Vastaavia rakenteita esiintyy myös itämerensuomalaisissa kielissä, esimerkiksi suomen kielessä (*kuka ~ herra ~ luoja ~ piru ~ hitto*) *ties* + pronomini, *mene tiedä* + pronomini; virossa (*kes* 'kuka' ~ *jumal* 'jumala' ~ *kurat* 'piru') *teab* + pronomini, *mine tea* + pronomini; karjalassa *mäntie* + pronomini (ks. Alvre 1982: 52; ISK 2004 § 760; Kehayov 2009; Yli-Vakkuri 1986: 176–179). Alvre (mas. 50) arvelee viron ja karjalan rakenteiden olevan venäjän vaikutusta. Viron kaakkoismurteissa esiintyy myös prefiksillä *edi-* muodostettuja indefiniittipronomineja, esimerkiksi *edikea* 'joku', *edimia* 'jokin'. Alvre pitää ilmauksia käänöslainoina latviasta: *nezkas* 'en tiedä, kuka'; *nezkur* 'en tiedä, missä'. (Mp.)

Vepsän kielessä *teda*-verbiin liittyviä ilmauksia ovat esimerkiksi eksplisiittinen negaatio *en te(d)a* 'en tiedä' (esim. 83) sekä sen variantit, retoriset kysymykset tai toteamukset *mäne teda* (esim. 84) ~ *mä te* (esim. 85) 'mene tiedä', *miš teta* 'ties mikä' (esim. 86), *čort teab* 'piru tietää' (esim. 87) sekä *mec⁶ teab* 'hitto tietää' (esim. 88).

(83) *baba-aga e-n tea kuna rand-ha läks'*
 noita-akka NEG-1SG tietää.CNG minne ranta-ILL lähteä.IMPF,3SG

5. Elisitaatiotestin lauseen Q27 mallina on ollut raamatunlause (Korpus *Uz' Zavet* 2006: 103), ks. esim. 79.

6. Vepsässä sanalla *mec* 'metsä' on myös merkitys 'piru' (ks. esim. Vinokurova 2005: 139; Zaiceva & Mullonen 1972 s. a. *mec*).

'Noita-akka en tiedä minne rantaan lähti.' (Sovijärvi & Peltola 1982: 140.)

- (84) *Ladva-s kol' sö-ma-ta mäne*
Ladv-INE kuolla.IMPF.3SG syödä-INF-ABE mennä.IMP.2SG
teda mi-d'a rahvas-t.
tietää.IMP.2SG mikä-PTV kansa-PTV

'Ladvassa kuoli nälkään ties kuinka paljon ihmisiä.' (Korpus *Jazyk i narod* 2002: 78–80.)

- (85) *nece parahod läks' mä te kuna*
se laiva lähteä.IMPF.3SG mennä.IMP.2SG tietää.IMP.2SG minne

'Se laiva lähti mene tiedä minne.' (Sovijärvi & Peltola 1982: 12.)

- (86) *miš te-ta mii jo nedal-ii-d proidii*
missä tietää-INF mikä jo viikko-PL-PTV kulua.IMPF.3SG

'Ties kuinka monta viikkoa jo kului.' (Kettunen 1925: 72.)

- (87) *čort tea-b kene-n bembel'*
piru tietää-3SG kuka-GEN vommel

'Piru ties kenen vommel.' (Kettunen 1943: 409.)

- (88) *da sinna om d'a-nu mec tea-b mii*
ja sinne olla.3SG jäädä-PTCP metsä tietää-3SG mikä

'Ja sinne on jäänyt hitto ties mikä.' (Sovijärvi & Peltola 1982: 4.)

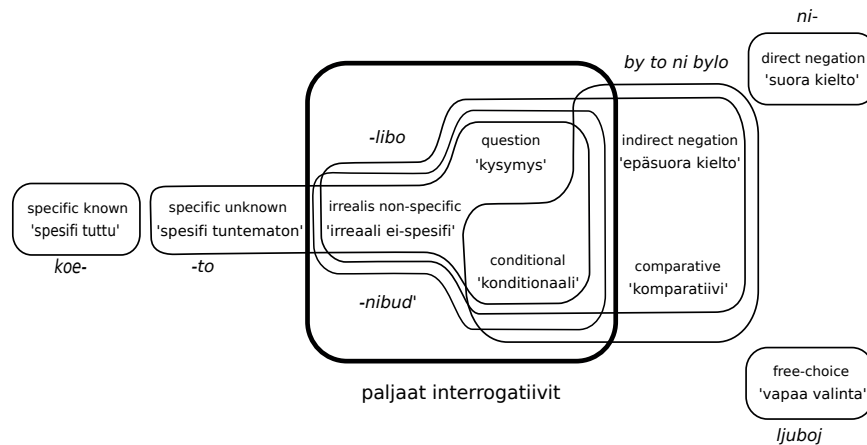
4 Lauseyhteyksiä yhdistävät tekijät

Olen edellä esitelty yhdeksän erilaista lause- ja lausekerakennetta, joissa vepsässä voidaan käyttää indefiniittisiä paljaita interrogatiiveja. Rakenteeltaan nämä lauseet ja lausekkeet ovat keskenään hyvin erityyppisiä. Seuraavaksi pohdin, yhdistääkö jokin näitä lauseyhteyksiä semanttisesti.

Paljaiden interrogatiivien indefiniittinen käyttö on maailman kielissä hyvin laajalevikkistä. Läntisissä indoeurooppalaisissa kielissä paljaat interrogatiivit voivat esiintyä kaikissa ei-empaattisissa, ei-spesifeissä funktioissa, esimerkiksi epäsuorissa kieltolauseissa, epävarmuutta ilmaisevissa lauseissa, ei-spesifeissä vapaissa relatiivilauseissa ja muissa irrealis-lauseissa sekä kysymys-, konditionaali-, imperatiivi- ja futurilauseissa. Ne eivät yleensä esiinny menneen tai nykyisen ajan myönteisissä väitelauseissa, joissa indefiniittipronominin tulee olla spesifi. Samanlaisia rajoitteita paljaiden interrogatiiv-

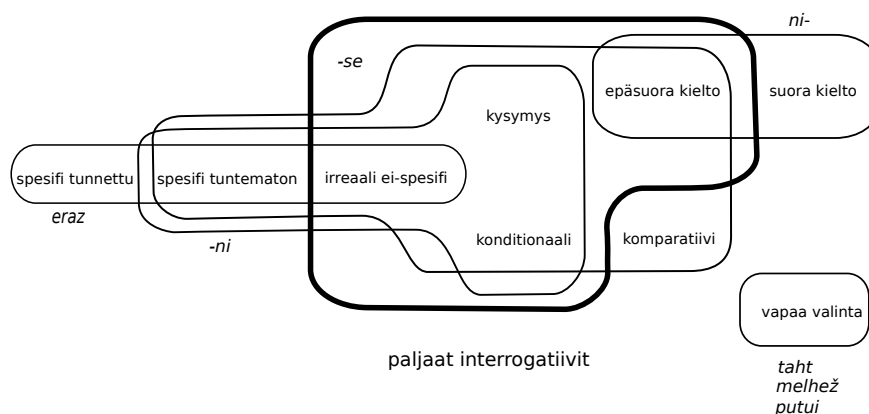
vien käytölle on havaittu monissa muissakin kielissä, ja nämä typologiset yhtäläisyydet paljaiden interrogatiivien käytössä vaikuttavat liian suurilta perustuakseen pelkälle satumalle. (Haspelmath 1997: 170–174.)

Tretjakova (2009) on paljaita interrogatiiveja käsittelevässä työssään kuvannut tutkimiensa kielten paljaiden interrogatiivien funktioiden distribuutioita Haspelmathin (1997: 4) määrittelemällä indefiniittipronominien implikationaalisella kartalla. Kuviossa 1 on paksummalla viivalla rajattuna Tretjakovan määrittelemä venäjän paljaiden interrogatiivien sarjan distribuutio. Distribuutio kattaa venäjässä Haspelmathin esittämät funktiot 3–5 eli funktiot irreaali ei-spesifi, kysymys ja konditionaali.

Kuvio 1.
Venäjän kielen paljaiden interrogatiivien sarjan distribuutio semanttisella kartalla (Tretjakova 2009: 117).

Kun vepsän kielen paljaiden interrogatiivien funktiot hahmotellaan vepsän indefiniittipronominien semanttiselle kartalle (Hienonen 2010), distribuutio on kuvion 2 kaltainen (seur. sivulla). Kuvioon 2 on merkitty paksummalla viivalla distribuutio, jonka paljaiden interrogatiivien mahdollisen sarjan funktiot muodostavat. Kuten kuvioista huomataan, distribuutio on yhtenäinen eli siihen kuuluu vain keskenään koskeuksissa olevia funktioita. Distribuutio on myös itsenäinen, eli se ei ole yhtenevä yhdenkään aiemmin määritellyn sarjan kanssa.

Kuvio 2.
Vepsän kielen paljaiden interrogatiivien sarjan distribuutio semanttisella kartalla.

Funktioittain vepsän kielen paljaiden interrogatiivien käyttökontekstit jakautuvat taulukossa 2 esitetyllä tavalla.

Taulukko 2.
Vepsän paljaiden interrogatiivien käyttökontekstien funktiot Haspelmathin (1997) pohjalta.

Funktio	Käyttökonteksti
Funktio 3: irrealis ei-spesifi (<i>irrealis non-specific</i>)	Paljaiden interrogatiivien moninkertainen, partitiivinen käyttö
	Imperatiivi
	Lausekkeet, joissa esiintyy konjunktio <i>ili, libo</i> tai <i>vai</i>
	Vertailevan konjunktin <i>aniku, ani kuti, kut, kuti</i> tai <i>mil/ku</i> sisältävät lauseet ja lausekkeet
Funktio 4: kysymys (<i>question</i>)	Kysymyspartikkelilla <i>-ik</i> muodostetut kysymyslauseet
Funktio 5: konditionaali (<i>conditional</i>)	Konjunktin <i>jesli, ku</i> tai <i>konz</i> sisältävät temporaaliset ja konditionaaliset sivulauseet
Funktio 6: epäsuora kielto (<i>indirect negation</i>)	Erilaiset lause-, lauseke- ja sanatason kiellot

Vepsän distribuutio näyttäisi ensisilmäyksellä kattavan useamman funktion alueen kuin venäjässä, sillä funktioiden 3–5 lisäksi distribuutio ulottuu myös funktioon 6, epäsuoraan kieltoon. Tämä ero johtuu osittain lauseyhteyksien funktioiden määrittelytapojen eroista, sillä Tretjakovan (2009: 141–144) luokittelussa epistemisistä modaalisuutta ilmaisevien lauseiden pronominit kuuluvat funktion 3 piiriin, tässä luokittelussa funktion 6 piiriin.

Typologiset lainalaisuudet pätevät myös vepsän paljaiden interrogatiivien distribuutioon, sillä vepsässäkään eivät Haspelmathin (1997) esittämät spesifit funktiot 1 ja

2 ole mahdollisia. Myöskään funktio 7 eli komparaatio ei odotetusti kuulu vepsän paljaiden interrogatiivien käytön piiriin, sillä funktion vaatimien pronomien tulee olla emfaattisia (ks. Haspelmath 1997: 125). Haspelmathin esittämä funktio 8 eli suora kieltö on jätetty hahmotellun distribuution ulkopuolelle. Tämä johtuu vepsän kielteisten modaalisten possessiivi- ja eksistentiaalilauseiden kieltöverbin *ei-* prefiksinomaisesta käytöstä. Toisin sanoen lauseissa esiintyviä pronomineja ei voida pitää paljaina interrogatiiveina, mikäli *ei-* määrittellään indefiniittisyyden tunnuksiksi. Partikkelin *hot'* sisältävät lausekkeet voitaisiin määrittellä osin funktion 9 eli samantekevyyden piiriin kuuluviksi, mutta koska funktio vaatii yleensä emfaattisen pronominin ja koska *hot'*-partikkelikin käyttäytyy osin prefiksinomaisesti, olen rajannut tämänkin funktion distribuution ulkopuolelle.

5 Lopuksi

Tutkimukseni osoittaa, että paljaiden interrogatiivien käyttö indefiniittinä on vepsässä hyvin tavallista: aineiston 2 483:sta indefiniittisiä pronomineja sisältävästä lause-esiintymästä 454:ssä (18,3 %) käytettiin paljaita interrogatiiveja. Artikkelissa olen määritellyt ne yhdeksän erilaista lause- ja lausekerakennetta, joissa indefiniittiset paljaat interrogatiivit voivat esiintyä. Käyttöympäristöt muistuttavat läheisesti venäjän kielen sekä vepsän lähisukukielten käyttöympäristöjä. Tavallisimpia esiintymisympäristöjä ovat niin sanotut moninkertaiset, partitiiviset lauseet, *hot'*-partikkelin sisältävät rakenteet, *-ik*-kysymyslauseet, konditionaaliset ja temporaaliset lauseet sekä kielteiset modaaliset eksistentiaali- ja possessiivilauseet. Esiintymisympäristöt ovat lauseina rakenteiltaan keskenään hyvin erilaisia, mutta niitä yhdistävät monet funktionaaliset tekijät. Osoitan tutkimuksessa, että vepsän *ni*-partikkelin käyttö on yhtä pakollista ja prefiksinomaista kuin venäjässäkin. Vepsän paljaiden interrogatiivien funktioille on määriteltävissä itsenäinen ja yhtenäinen distribuutio indefiniittipronominien implikaationaalisella kartalla. Vepsän paljaiden interrogatiivien distribuutio asettuu odotuksenmukaisesti ei-spesifisten ja ei-emfaattisten funktioiden alueelle. Käytön ehdot ja rajoitteet näyttävät seuraavan aivan samoja lainalaisuuksia kuin esimerkiksi läntisissä indoeurooppalaisissa kielissä, erityisesti venäjässä.

Lähteet

Aineistolähteet

- KETTUNEN, LAURI 1920: *Näytteitä etelävepsästä 1*. Eripainos aikakauskirja ”Suomen” IV jakson 18 osasta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1925: *Näytteitä etelävepsästä 2*. Eripainos aikakauskirja ”Suomen” V jakson 4 osasta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1943: *Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 86. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

- KETTUNEN, LAURI – SIRO, PAAVO 1935: *Näytteitä vepsän murteista*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 70. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Korpus = Vepsän kielen korpus = Корпус вепсского языка. <http://vepsian.krc.karelia.ru> (30.9.2016).
- LÖNNROT, ELIAS 2002 [1853]: *Om det nord-tschudiska språket*. Elias Lönnrotin väitöskirja vepsän kielestä vuodelta 1853. Näköispainos. Juminkeon julkaisuja 24. Kuhmo: Juminkeko.
- SETÄLÄ, E. N. – KALA, J. H. 1951: *Näytteitä äänis- ja keskivepsän murteista*. Julkaissut ja suomentanut E. A. Tunkelo apunaan Reino Peltola. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 100. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- SOVIJÄRVI, ANTTI – PELTOLA, REINO 1982: *Äänisvepsän näytteitä*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 171. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- ЗАЙЦЕВА, М. – MULLONEN, М. 1969 = Зайцева, М. – Муллонен, М. 1969: *Образцы вепсской речи*. Ленинград: Наука.

Muu aineisto

- Haastatteluaineisto, kerätty Venäjällä Ojatin alueella Leningradin oblastissa 2009, analysoinut Heini Karjalainen, 2 h 16 min. Säilytteillä Helsingin yliopistossa.
- Haastatteluaineisto, kerätty ELDIA-projektissa Venäjällä Petroskoin kaupungissa sekä Šoutar’vin ja Kaleigin kylissä Karjalan tasavallassa 2011, litteroineet Heini Karjalainen ja Olga Zaiceva, analysoinut Heini Karjalainen, 7 h 59 min. Säilytteillä Johannes Gutenbergin yliopistossa Mainzissa.
- Haastatteluaineisto, kerätty Venäjällä Pžarin ja Pondalan kylissä Vologdan oblastissa 2014, analysoinut Heini Karjalainen, 6 h 15 min. Säilytteillä Helsingin yliopistossa.
- Pronominien elisointitesti, tehty Venäjällä Pžarin ja Pondalan kylissä Vologdan oblastissa sekä Ladvan kylässä Leningradin oblastissa 2014, analysoinut Heini Karjalainen, 54 (57) lausetta, tutkimushaastattelut, 7 informanttia. Tutkijan hallussa.

Kirjallisuuslähteet

- ALVRE, PAUL 1982: Läänemeresoome indefiniitpronomeneist. – Antti Iivonen, Seppo Suhonen & Pertti Virtaranta (toim.), *Voces amicorum Sovijärvi* s. 45–55. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 181. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 1985: Vom ostseefinnischen Indefinitpronomen. – Heikki Leskinen (toim.), *Ostseefinnische Untersuchungen. Ergebnisse eines finnisch-sowjetischen Symposions* s. 17–26. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2002: Russische Lehnelemente in Indefinitpronomen und -adverbien der ostseefinnischen Sprachen. – *Linguistica Uralica* 38 s. 161–164.
- БНАТ, D. N. S. 2004: *Pronouns*. Oxford Studies in Typology and Linguistic Theory. Oxford: Oxford University Press.
- BRONNIKOV, GEORGE 2006: *Meaning postulates and logical form. The case of Russian indefinite pronouns*. Julkaisematon käsikirjoitus. <http://newstar.rinet.ru/~goga/work/pronouns-and-meaning-postulates.pdf> (14.9.2016).
- CAPONIGRO, IVANO 2001: On the semantics of indefinite free relatives. – M. van Koppen, J. Sio & M. de Vos (toim.), *Proceedings of ConSOLE X, SOLE, Leiden* s. 49–62. <http://www.hum2.leidenuniv.nl/pdf/lucl/sole/console10/console10-caponigro.pdf> (14.9.2016).

- FORSBERG, HANNELE 1992: ”Onko se minkäläistä?” Kysyvyyden redundanssia puhe-suomessa. – *Virittäjä* 92 s. 17–30.
- 1995: Kysymyssanojen indefiniittistä käyttöä suomen murteissa. – Marjatta Palander (toim.), *Murteiden matkassa. Juhlakirja Alpo Räisäsen 60-vuotispäiväksi* s. 37–69. *Studia Carelica Humanistica* 6. Joensuu: Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta.
- GILOJEVA, NATALIA 2013: Karjalan kielen interrogatiivipohjaisten kvanttoripronominien luokittelu. – Jüvä Sullöv (toim.), *Kiili rikkus ja elojoud* s. 118–131. Võro Instituudi toimõndusõq 27. Võro: Võro Instituud. <http://wi.ee/wp-content/uploads/2016/02/VItoim13nr27sisu.pdf> (14.9.2016).
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HASPELMATH, MARTIN 1997: *Indefinite pronouns*. Oxford Studies in Typology and Linguistic Theory. Oxford: Oxford University Press.
- 2010: Comparative concepts and descriptive categories in crosslinguistic studies. – *Language* 68 s. 663–687.
- HIENONEN, HEINI 2009: *Vepsän kielen kvanttoripronomininit*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe200911052319>.
- 2010: The implicational semantic map for Veps indefinite pronouns. – *Linguistica Uralica* 46 s. 281–292.
- HРАКОВСКИЙ, В. С. – ВОЛОДИН, А. П. 1986 = Храковский, В. С. – Володин, А. П. 1986: *Семантика и типология императива: Русский императив*. Ленинград.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARJALAINEN, HEINI 2016: *Yhteisöt kontaktissa, systeemit muutoksessa. Vepsän kielen indefiniittipronominien järjestelmä*. Acta Universitatis Ouluensis. Series B, Humaniora vol. 142. Oulu: Oulun yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526212234>.
- (tulossa 2016): Borrowing morphology. The influence of Russian on the Veps system of indefinite pronouns. – Sofia Björklöf & Santra Jantunen (toim.), *Plurilingual Finnic. Change of Finnic languages in a multilinguistic environment*. Uralica Helsingiensia. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos & Suomalais-Ugrilainen Seura.
- КЕЧАЙОВ, ПЕТАР 2009: Taboo intensifiers as polarity items. Evidence from Estonian. – *Language typology and universals. Sprachtypologie und Universalienforschung* 62 s. 140–164. Berlin: Akademie Verlag.
- KETTUNEN, LAURI 1943: *Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 86. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- KIURU, SILVA 1990: Konsessiiviset sivulauseet suomalaisissa ja karjalaisissa sananlaskuissa. – Helena Suni (toim.), *Laatokan piiri. Juhlakirja Heikki Leskisen 60-vuotispäiväksi 10.10.1990* s. 61–77. Helsinki: VAPK-kustannus.
- KUNNAS, NIINA 2007: *Miten muuttuu runokielten kieli? Reaaliaikatutkimus jälkitaavujen a-loppuisten vokaalijonojen variaatiosta vienalaismurteissa*. Acta Universitatis Ouluensis. Series B Humaniora 78. Oulu: Oulun yliopisto. <http://urn.fi/urn:isbn:9789514284953>.
- LIVITZ, INNA 2012: Modal possessive constructions. Evidence from Russian. – *Lingua* 122 s. 714–747.
- NILSSON, NADEZHDA ZORIKHINA 2013: The negated imperative in Russian and other Slavic languages. Aspectual and modal meanings. – Folke Josephson & Ingmar Söhrman (toim.),

- Diachronic and typological perspectives on verbs* s. 79–106. Studies in Language Companion Series 134. Amsterdam: John Benjamins.
- OJANSUU, HEIKKI 1922: *Itämerensuomalaisten kielten pronominioppia*. Turun suomalaisen yliopiston julkaisuja Sarja B, 1: 3. Turku: Turun yliopisto.
- SAUKKONEN, PAULI 1965: *Itämerensuomalaisten kielten tulosijainfinitiivirakenteiden historiaa. I. Johdanto. Adverbaali infinitiivi*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 137. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- SAVIJÄRVI, ILKKA 2001: Venäjän partikkeli *ni* karjalassa ja vepsässä. – Marjatta Palander, Ossi Kokko & Helka Riionheimo (toim.), *Agricolasta Inkeriin. Juhlakirja Ilkka Savijärven 60-vuotispäiväksi* s. 52–78. Studia Carelica Humanistica 17. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- SETÄLÄ, E. N. 1973: *Suomen kielen lauseoppi*. 16. painos. Tarkistanut Matti Sadeniemi. Helsinki: Otava.
- TRETJAKOVA, OLGA DIMITRIEVNA 2004 = Третьякова, Ольга Димитриевна 2004: Серия неопределённых местоимений с нулевым маркером неопределённости в русском языке. – И.М.Кобозева, А. С. Нариньяни & В.П.Селегей (ред.), *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: Труды Международной конференции Диалог'2004* («Верхневолжский», 2-7 июня 2004 г.) с. 602-607. М.: Наука. <http://www.dialog-21.ru/Archive/2004/Tretjakova.htm>
- 2006: Towards a typology of bare indefinites. Russian and Thai. – *PLM 2006 Book of Abstracts* s. 75. 37th Poznań Linguistic Meeting. http://ifa.amu.edu.pl/plm_old/2006/plm_2006_abstracts.pdf (14.9.2016).
- 2009 = Третьякова, Ольга Димитриевна 2009: *Неопределённые местоимения, лишённые маркера неопределённости, в типологической перспективе*. Диссертация. Москва: МГУ.
- TUOMIKOSKI, R. 1969: *Asemoilmaustemme luokittelusta*. Suomi 114: 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VINOKUROVA, IRINA 2005: Vepsäläisten mytologis-uskonnollisista käsityksistä. – Lassi Saresalo (toim.), *Vepsä. Maa, kansa, kulttuuri* s. 136–151. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1005. Tampereen museoiden julkaisuja 81. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- YLI-VAKKURI, VALMA 1986: *Suomen kielipiillisten muotojen toissijainen käyttö*. Turku: Turun yliopisto.
- ZAJCEVA, M. I. (= ZAJCEVA)– MULLONEN, M. I. 1972 = Зайцева, М. И. – Муллонен, М. И. 1972: *Словарь вепсского языка*. Ленинград: Наука.
- ZAITSEVA, MARIA (= ZAJCEVA) 2001: *Vepsän kielen lauseoppia*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 241. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Lyhenteet

1	1. persoona
2	2. persoona
3	3. persoona
ABE	abessiivi
ADE	adessiivi
ADI	aditiivi
ALL	allatiivi

APRX	approksimatiivi
CAUS	kausatiivi
CNG	konnegatiivi
COM	komitatiivi
COMP	komparatiivi
COND	konditionaali
DAT	datiivi
DEF	määräinen
DIM	deminutiivi
ELA	elatiivi
ESSIN	essiivi-instruktiivi
FREQ	frekventatiivi
FUT	futuuri
GEN	genetiivi
ILL	illatiivi
IMP	imperatiivi
IMPF	imperfekti
INCH	inkoatiivi
INDEF	indefiniittisyyden tunnus
INE	inessiivi
MOM	momentatiivi
NEG	negaatio
PASS	passiivi
PL	monikko
PREP	prepositio
PTCL	partikkeli
PTCP	partisiippi
PTV	partitiivi
Q	kysymys
REFL	refleksiivi
SG	yksikkö
SUP	superessiivi

The indefinite use of the Veps bare interrogatives

The article investigates the indefinite use of bare interrogatives in the Veps language. The term 'bare interrogative' is used to denote indefinite pronouns formally identical to interrogative pronouns. In the present study, nine different sentence and phrase structures are presented, in which bare interrogatives are an alternative to pronouns using indefinite markers. Veps sentence and phrase structures containing bare interrogatives are compared with corresponding structures in Finnish and other languages related to Veps as well as with Russian, the prestige language of Veps. The numerous findings in typological studies and in similar studies regarding Finnish serve as the basis for comparison in this article. The data consists of nearly 2 500 sentences featuring indefinitely used pronouns. The sentences have been gathered from different sources including old, printed dialect samples, the Veps internet corpus, the interviews recorded on three field trips, and the qualitative pronoun test created by the author and tested on seven informants. In the latter part of the article, the semantic features common to the bare interrogatives, as used in different contexts, are discussed at length. The methodology utilised here employs semantic maps, in which the similarities and differences of the functions are illustrated geometrically. The study shows that the functions of Veps bare interrogatives have an independent and uniform distribution on the implicational map of the indefinite pronouns. As expected, the distribution encompasses non-specific, non-emphatic functions. The preconditions and the constraints on the indefinite use of Veps bare interrogatives follow the same guidelines as in, for instance, western Indo-European languages, notably Russian.

Vepsän kielen paljaiden interrogatiivien indefiniittinen käyttö

Artikkeli käsittelee vepsän kielen paljaiden interrogatiivien indefiniittistä käyttöä. Termi *paljaat interrogatiivit* on käännös termistä *bare interrogatives*, jolla tarkoitetaan interrogatiivipronominien kanssa muodollisesti identtisiä indefiniittipronomineja. Tutkimuksessa esitellään yhdeksän erilaista lause- ja lausekerakennetta, joissa paljaita interrogatiiveja voidaan käyttää vepsässä indefiniittisesti niin sanottujen tunnuksisten indefiniittipronominien ohella. Artikkelissa kontrastoidaan vepsän kielen paljaita interrogatiiveja sisältäviä lause- ja lausekerakenteita suomeen ja muihin vepsän sukulaiskieliin sekä vepsän prestiisikieli venäjään. Vertailun apuna käytetään monia typologisen kielentutkimuksen sekä suomen kielen tutkimuksen havaintoja ja tutkimustuloksia. Aineisto koostuu lähes 2 500:sta indefiniittisen pronominin sisältävästä lauseesta, jotka on poimittu vanhoista painetuista kielennäytekokoelmista, vepsän korpuksesta, kolmella eri kenttätömatkalla nauhoitetuista haastatteluista sekä seitsemällä informantilla teetetystä kvalitatiivisesta pronominitestistä. Artikkelin jälkiosassa pohditaan, mitkä tekijät yhdistävät eri käyttöyhteyksissä esiintyviä paljaita interrogatiiveja. Tarustelun apuna käytetään semanttisia karttoja, joissa funktioiden välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia kuvataan geometrisesti. Tutkimuksessa osoitetaan, että vepsän paljaiden interrogatiivien funktioille on määriteltävissä itsenäinen ja yhtenäinen distributio indefiniittipronominien implikationaalisella kartalla. Distributio asettuu odotuksenmukaisesti epäspesifisten ja epäemfaattisten funktioiden alueelle. Vepsän paljaiden interrogatiivien indefiniittisen käytön ehdot ja rajoitteet seuraavat samoja lainalaisuuksia venäjässä ja vepsän lähisukukielissä.

Kirjoittajan yhteystiedot (address):
heinioulu@gmail.com